

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Архимандрит Нићифор Дучић

Херцеговино! Твој велики син, твоја дика и понос — твој јунак скрстио је своје неуморне руке... Велики и истинити Духовник отишао је Богу на истину да се одмара...

Не оплакујеш га ти сама, Херцеговино... Сво Српство па и Словенство неутјешно гледа на онај незаборављени гроб, који је примио свештено тијело.

Херцеговино, ти губиш свога сокола а Србија свога искреног радника, који оставља за собом обилна и неоцјењива дјела, која ће поштомству бити узор рада и родољубља.

Херцеговино, он је с пером у руци проносио славу твоју — славу свега Српства, широм образованог свијета. Он је с чистом молитвом пред дверима светог храма молио се Богу за спас и срећу српског племена. Он је и крст и мач дизао и ведре чела са осталим бесмртницима — Вукаловићима, ступао на злотворе свога народа. Он бијаше и књижевник и духовник и храбри борац Отаџбине своје; он бијаше носилац узвишене идеје његовог народа... И за то, Херцеговино, цијело Српство окупила се данас да у заједничком болу проплаче над пепелом његовога живота.

Херцеговино, плачи ал се и радуј, јер си ти на њедрима својим отхранила понос и дику цијелог племена српског.

Мир ђецелу ђбеговом!

Српске књиге

и

српски издавачи

Господине уреднице,

Узимам вашом добротом на овом мјесту ријеч о једној старој нашој недаћи која није незначајна. Не претендујем да о том рекнем нешто ново, јер то не би било ни могуће. У нас се говорило о том не један пут, и ако то, можда, само једанпут не бјеше мимогред. Свакако је овдје најжалосније, да се те ријечи, макар и мимогред изговаране, нису ни мимогред саслушаване.

Мислим овдје на питање о том како се у нас штампају књиге с обзиром на оно што зову техничком страном.

Ја се не чудим да српска књига, на столу поред које стране, рецимо француске и њемачке, изгледа као сироче које се понекад тужи на сиротињу оног ко га одијева или много чешће његов неукус и крајњу игноранцију. Ко познаје одношај који постоји измеђ српског писца и његовог издавача, држим да може само да жали али не и да се чуди.

Свакако ствар је у томе да српске књиге излазе с тако мало пажње њихових издавача, (који су, најређе сами писци), да томе треба стати у крај једним пречим путем. Тај пут нам је намјера да покажемо с ово мало ријечи.

*

Уредник *Српског Прегледа* проговорио је у своје вријеме о овој ствари једним нарочитим чланком на челу листа. С мало потеза дао је вјерну слику ове недаће која тако зло представља српску књигу одмах кад је узмете у руку. Морао бих да испи-

шем цио тај чланак до краја, кад бих хтио да речем његову садржину. Он је прошао ћутке; био је приступачан (у листу који је имао много ужи круг читалаца него што је заслуживао), онима којима то мање бјеше намијењено, а никако онима који су требали да га читају. Са своје стране о садржини тог чланка не проговорише о томе ни уредништва наших листова који се зову књижевни, ни уредништва оних листова којима је књижевност споредна ствар.

Нико свакако неће бити тог мишљења да ово питање и поред много крупних (о којима се ипак подједнако ћути) није никако ствар која не иде у књижевност или која не би морала бити важна. У странаца, до душе, о том не говоре књижевни листови ни сами писци, јер странци имају за штампарске умјетности и напредовање, нарочите часописе. Према томе није да се том у нас не указује пажње с тога што не заслужује.

У поменутом чланку у *Српском Прегледу* говори се о штампарским погрјешкама и они читавим листовима на крају књиге са исправцима (што смо јамачно измислили и дали литератури ми Срби); затим о заглављима и натписима и о томе како невјешти штампари често распореде слова тако да из крупнијих сложе оно што је мање важно и мање за истицање, а из ситнијих слова оно што је главније, ушљед чега се квари сав смисао. Ако не то, а оно се примиче у слогу оно што треба да је размакнуто, или се размакне

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

оно што ваља да буде ближе. Затим о томе како се у нас на насловној страни сортирају слова тако да нема никакве хармоније, да се не пази ни на које јединство и да је то често нека мала штампарска изложба слова. Нарочито је то незнање очевидно у ономе што зову корнијез и парир и т. д. Не мање је очевидно и у избору формата књиге и хартије, на којој се штампа.

Као што се види овдје је указано на све оно чиме нам плаче свака наша књига кад је узмемо у руке; све то показује пак колико се тражи умјешности једног штампара у његовом послу и да сâм издавач има са својим радницима једну улогу у Српској Књизи која се у нас задовољава свагда с подједнако мало воље и с подједнако доста игноранције.

Кад бисмо то показали примјером онда би узели ма које издање Поповићево из Н. Сада. Нигдје ваљда нијесу незнање и немар толико удружени као на књизи која изиђе из њихове руке. Није ту само у обзиру спекулација, да се јефтиније изradi а скупље прода, него један немар којем нема пара. Мали изузетак праве у томе неке наше новије издавачке штампарије.

Да је по сриједи само незнање, њему би се могло доскочити. Управимо ово питање на наше штампаре: кад су прилике већ таке да или нећете или не можете да српској књизи пружите оно што јој дугујете, *рашта просто не имитирате?* Ако не умијете да је украсите, зашто не узмете једно стране издање и не копирате у свему? Зашто приче не издајете потпуно онаке како се издаје то у Француза, гдје је израда најједноставнија и најотмје-

нија; зашто пјесме не издајете потпуно у онаком издању као пјесме неког туђег пјесника у туђем издању? Кога копира Поповић и рашта копирају сви други њега — ону иронију на један тако отмјен занат!?

Нас би могло више да озлојеђава на све њих што ките, него што не ките. Лисје, анђели, лире, буктиње као по посмртним картама и то по књигама чија већ садржина тражи и од спољашњости једно јединство, једну хармонију са садржином. Каква гломазност формата ондје гдје *треба* да је књига мала и обратно. Само су се библије у старим издањима китиле оним корнијезима и рамовима којима се данас ките у нас књижевна и научна издања. Зар то не виде по издањима париских издавача (које налазимо свагда најскромнијим и најотмјенијим) G. Havard fils, G. Charpentier et E. Fasquelle, Hachette et Cie, Alphonse Lemerre, и др. који су у стању да буду обрасци онима, који би хтјели да тај посао врше са више среће. Њихова су издања данас тако једноставна па ипак задовољавају најотмјенији укус. Гдје су на њима врбе, лисје, анђели, лире, буктиње и оно чудо од разноврсних тица и инсеката који значе у нас услови елегантнот издања!?

Ми вјерујемо да наши штампари немају погодаба за своје образовање; они су једна сиротиња која се тјеши увјерењем да је у служби једног заната који је отмјенији од оџачарског. Кукавне прилике наших радника таке су и по њега да му је тај занат механичан, да га врши као машина са двије руке без сваког резоновања и да му је свако образовање немогуће. Они су с тога потпуно искључени од пријекора. Издавачи који у нас не могу исто

тако претендовати на сталеж интелегентног друштва, они су одговорни овим пријекорима с тога што, с чистог немара, не копирају оно што је добро него оно што је рђаво; што копирају Поповића. Одговорни су за то што неће да виде како се то ради у других, и што не иду за тим да српској књизи учине оно што је њихово — а што их не кошта.

Тако имитирање дало би спољашњост српској књизи онаку како је имају све друге књиге у свијету, и сачували би нас од свакидањег згрожавања над оним карикатурама који хоће да врјије као елџанџија.

Не ћемо да помињемо о томе како се у нас илуструју књиге. Биоградски су издавачи у том најбједнији а човјек не зна или је мизернији цртеж или клише. Неки наши онамошњи професори цртања (*Лала* etc.) просто су у том послу усамљени. Данас у томе Одавићева *Искра* чини частан изузетак, ваљда с тога што са српским илустраторима не чини пазара и што је свака слика и клише стран, (што није без похвале). Ми нећемо да заборавимо оне цртеже у Гавриловића *Искри* па макар били они и пок. Милана Јовановића — Путника, који је једна интезивнија мрља са неколико усправљених потеза значила *Смирна* или *Болбај*. Поштујемо

спомен пок. Јовановића путописца али г. Гавриловић његовој слави ни српском сликарству није ништа допринио тим својим пијететом.

Таке су корице у Валожића издањима приповиједака Веселиновића и Сретеновића; таки је и овогодишњи календар *Српска Звезда* и с малим изузетком све остало у том погледу.

Све то показује и немар и игноранџију *par la main*.

Намјера ми је да речем ово:

Томе може да доскочи само постојана и пажљива критика. Наши листови ако не могу, неће или не морају да прикажу садржину сваке нове књиге, могу да рекну какво је издање. За ово би се могли молити нарочито књижевни листови који би то чинили са пажњом и са *савјесношћу* (ова ће ријеч у овом тако мало важном питању, како ће многим да изгледа, чинити се неприкладна али је ми подвлачимо.) Сваки оцјењивач на крају оцјене нека опширније или краће рече: је ли издање укусно, модерно, одговара ли садржини; је ли прикладан формат и т. д.

Нека то наша критика узме брижније па да видимо куд ће да седједну оне неукусне књижуринае са врбама, лирама, анђелима, буктињама и инсектима.

XX.

Пјесништво

НА ТУЂОЈ ТРУДИ

„Von allen Helden, die der Welt
Als ewige Gestirne glänzen,
Vor jenen Tausenden, die Ruhm und Sieg bekränzen,
O Patriot, bist du mein Held.“

I.

Облаче немирни, путнице далеки,
Куд промичеш тако, невољно и тмурно,
Кд мрачни изгнаник што на челу носи
Ред дубоких бора, што их дуги дани
Ворбе и мејдана записаше тамо
Оштрицом крвавом?... Зашто дршћеш тако,
Ој, облаче? Зашто, у љубљеном царству
Недохитних сила, гдје ти судба нуди
Просторе бескрајне, на којима блиста
Ореола златна широке слободе —
И гдје добро сунце, кд друга, кд брата,
У колијевци златној мирнијех небеса
Милује те, љуби: ти проклињеш дане
И слатки напитање бесмртног живота?
Док широка поља и шумице жедне
Зову те и гину за капљама слатким;
Док сморени ратар, са надежом милом
Гледа те и чека и Богу се моли:
Без одзива, хладно, ти се губиш ето
У даљине мутне пространих небеса
И односиш жетву — радост гладних душа,
Што их крута јава пребија и ломи
У вртлогу црном немилости своје...
О, стани! Ја знадем јад, који те дави
И тај љути немир на високом челу
Страдалника мутног:
Тебе мрачни вихор с драгог мјеста гони
На коме си снивд рај слатка живота
И љубио цвијет, што је њедра мила
Поклонио вјерно капљицама твојим —
И у мирне ноћи, на брдском гребену
Под твојијем крилом тресд се и гинд
Од милости слатке и шаптао жудно:

„Ја те љубим, драги“... А мене, ој друже,
Са гробова светих, над којима Слава
Кроз вјекове дуге златне луче пали
И свијетли пухор прадједова мојих —
Хладна срца гоне... Хај, из земље драге,
Гдје ме добра мајка на њедрима топлим
Одхранила брижно, пјевајући пјесме
Уз кол'јевку меку, које слатким санком
Заклапају веће невинашцу малом; —
Са прагова светих, по којима ступа
Моје племе јадно и погнуте главе,
Кд жртве Нерона, у карике гледа
Што му мисо путе и истину даде —
Мрска воља јурну... Испод родног неба,
Што се мило плави кд росне љубице,
Што их младо јутро из косица златних
Кд уздарје чедно по брду просуло; —
Испод златног неба, по коме сам некад
У слатком дјетињству бројао звијезде
И руке им пружд да пребродим с њима
Просторе бескрајне; испод златног неба
Под којим се грију пољане ми родне
И драга ријека, крај које сам младост
У срећи уживд и с обала мирних
У вечери позне дивље руже брао
И чекао драгу у загрљај топли;
Испод златног неба, куд ми душа сада,
Кд тица кад прхне из клетке мрачне —
Губи се и тоне међу успомене:
Сатанско проклетство с форума крвавог
Прогна ме и врже туђини далекој —
Пустари бескрајној, гдје ми срце плаче
Кд јадно сироче на камену голом...
Ја свјетлости хтједох — ја слободу хтједох

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

И Васкрсно сунце да озарим њиме
Нијему Голготу, гдје истина дршће,
Под страшним мучењем умирања свога,
Са којом приступах пред охота лица
Што колајне златне припеше на груди,
Не са св'јетлих дјела но с бестида свога —
Са ниског тиранства, ком' су олтар дигли
На развали мртвој светијех амвона,
Гдје грмљаху гласи Човјека и Бога
Као блага јека Васкрснијех звона.
Хтједох жедном руком да отргнем злато
И тај дрски раскош развратних салонā,
Да обаспем њиме те блиједе сјенке,
Што озеблом руком суву кору моле
И слушају кикот своје црне јаве...
Хтједох свету Мисџ из понора глухи'
Да повратим с даном на згажена чела
Окованих душа, што проклињу небо
И богове глухе... Хтједох да загрлим
Изнурена т'јела па на жарко сунце
Да полетим с њима, да у јадна срца
Живу радост вратим, кџ прољеће топло
На глухој стрмени опаљеном грму
Што младицу враћа и надежом грије...
О, ја љубав хтједох! Ја милости хтједох,
Да са њоме збратим охоте и силне
Са презреним робљем, што крвавом руком
Пусту жетву збира у кошнице пуне
Гладних господарā... Хтједох... Ал' ко вихор
Плодове обилне, што их здраво стабло
Са надежом топлим на гранама својим
Сунцу изнијело: поруга и смијех
И сатанска воља вргоше у понор
Све подвиге свете, са којима хтједох
Пред грешне Кајафе да из гроба вратим
Пониженог Бога и мир међу људе...
И сад, као и ти, путниче далеки,
Ја гледам небеса, која ме не знају,
Небеса, што никад сунца ми не дају,
Небеса, што душу сатиру и даве —
Пустош, понор мрачни у коме ми очај
Као гладни гавран јадно срце кљује...

II.

Сањам...
Небеса пламте, крвав огањ гори,
Пустара глуха пржи се и врије;
Како сам жедан, како ли ме мори

У грлу пожар па дубоко рије —
Душу ми хвата, ломи је и дави,
Усијан отров по крви ми лије!
Зовем!.. Ал' нико неће да се јави, —
Ни једне палме у близини није,
Широким хладом да жар збрише с чела
И мирним санком моје веће стисне...
Ни једне капље! Ах, ни једног врела
Кџ слатка нада да преда мном блисне
И благом струјом да поздрави мене
Сребрни талас, његов жубор меки,
Сморена душа да радосно прене
У плаво кубе небеса далеки'...
Посрћем, падам, као галеб они
На мрачни талас бурног Океана,
Широко крило кад му вихор ломи
Па крвца тече из дубоких рана,
Док даљни друзи под сводом азурним
Крилина грле сву милошту благу
И славе живот са кликтањем бурним
Уз ведру радост и слободу драгу...
Живота дајте!.. Облаче са гора,
Донеси хладак страдалнику младом! —
Огњеви дршћу, кџ крвава мџра
Таласају се с поразом и јадом...
Умирем!.. Ето Црна Жена ступа,
Очи јој сјакте ко паклене зубље, —
Гладно и жедно моје прси чупа
И канџе пружа све дубље и дубље —
Хоће ми срце... О, не кољи тако
То добро јање, ком' је љубав мисџ;
Ја сам са њиме многе дане плакџ
И многе сузе невољнима брисџ;
Право и свето љубили смо брата,
Страдали с њиме у мрачном животу —
Дубоком маглом кад се олуј хвата
С другом смо својим гледали Голготу...
На јаук рана ми смо с будним слухом
Пружали љубав и мелеме благе,
И грлио нас сирјак руком сухом
На своје прси сморене и наге.
Лагали нисмо! Кџ што сунце води
Слободни данак просторима плавим,
Истина, што се на страх мраку роди,
Ступаше с нама по стазама правим...
Пусти ме!.. Стани!.. Не кидај живота,
Та ја га волим, ја га тако волим!..
Ал' заман врисак: нијема страхота

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Све дубље рије са канџама голим...
Умирем ево, док тамо далеко
У златном бл'јеску оаза се сјаји
Вјетрићи струје и шаптање меко
Висока палма над водама таји...

III.

Прољеће је... Појте, о ви срца здрава,
Прослављајте вијек и небеса плава —
Плетите вијенце!
А ти, мила момо, у косице свијај
Прољетне првјенце!
Младост, живот, здравље и веселе дане
Ето, јарко сунце носи на све стране!

Ал' не мени... Ја сам суморан и нијем,
Не диже се душа небесима тијем —
Хладан ми је зрак...
Кб да мутне сјенке прате ме и гоне
У дубоки мрак,
Кб да чујем врисак дуге клетве оне
Што у мбру суза̄ дави се и тоне...

Гдје сам?!... Нема сунца, умрло је давно,
И то божје чело пусто је и тавно —
Да̄, небо је роб,
А под њиме земља, та крвава груди,
Дубоки је гроб,
У коме је давно иструхнула Мисб,
Што је Бог и Човјек светом руком писб.

Гдје сам?!.. Да̄, на гробу, гдје рђа и гасне
Ореола златна невиности часне,
Што је бесрам тре...
Хај, прољећа нема... у вртлогу црном
С небом сунце мре...
Мраз је... дух се леди... широм Злодух блуди
И сатана врштити из погледа људи...

IV.

У нијемој ноћи походи ме она —
Моја мртва мајка чело ми целива,
И кб далек поздрав Васкрснијех звона
Њена блага ријеч мехлем души бива:

Ја не дођох, сине, да плачем и јадим
Над судбином твојом невоље и туге,
Него твоју душу да вјером подмладим,
Да је дигнем с мрака у шарене дуге!
Знаш гробове оне, свијетле и драге,
Што се нижу широм Отаџбине твоје?
Из пепела њихна ја ти носим снаге
И златне звијезде да пред тобом стоје.
Хајде, крећи даље! Не залази путе,
Којима те Мисо Светитељска води!
Данас милијуни погледују у те,
Кб у сунце кад се иза магле роди.

Твојим гласом зборе безбројни и многи,
Са јадима твојим хиљаде се друже,
Што, проклињућ' живот гладни и убоги,
Господскоме куту у веригам' служе...
Прени и поведи то робље без нада
На свјетлило жарко радосног живота; —
Удруженим мукам' мучитељ се свлада —
Васкрсење спрема бич, крст и Голгота...
Гледај! Бурно море у небеса пљуска
И пјенама мутним у облаке бије,
А брод тамо — амо, као празна љуска,
Диже се и пада и у маглу крије...

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Ал' он пропаст' неће! У ноћи, у мраку
Будни морнар кличе — не погиње чело,
На кормило меће своју руку јаку
И у понор гледа и пркоси смјело.

Дă, још корак један и у мирну луку
Страдалник ће доћи да одмори снагу,
Он ће своме роду пружит јаку руку
И пољубит' чедо и загрлит драгу.

Где водиље златне, где звијезде оне,
Што кроз облак тиња! Она борца води —
Кад му рука пане, кад изнурен клоне,
Златна му звијезда нову силу роди.

Прени! Ја ћу дати снаге чеду своме, —
Моја љубав и сад умрла ти није!
Зар не чујеш, сине, да у срцу твоме
Моја крвца струји, моје срце бије?!..

Прени и поведи то робље без нада
На свјетлило жарко радосног живота! —
Удруженим мукам' мучитељ се свлада,
Васкрсење спрема бич, крст и Голгота...

V.

Вјетар урла, с вриском срне,
Као јаук гладна тигра, —
А по челу ноћи црне
Крвави се пламен игра, —
Кд да страшни тренут куца,
Небо дршће, земља пуца.

О, колико сред палата,
Гдје се црни Злодух скрива, —
Гладних јата и целата,
Сад на мирном одру снови!
А мој станак пуста соба
Као душа једног роба...

О, ти, који немаш крова,
Што те тамни очај веже, —
Како ли ти поноћ ова
Живот ломи, грло стеже
И с облаком црних јада
У дно твоје душе пада!

О, да бијих тиран худи,
Што невољу јадом кињи, —
О, да бијих небрат људи
Не бих био сирјак сињи,
Пода мноме би сада била
За ложницу мека свила...

О, да ми је дворе оне,
По којим' је раскош пао, —
Скупио бих душе боне
Па им топал одар дао, —
Све ризнице пуста блага
Нек невоља носи нага;

Али нека, нек се пати
Под теретом снага трудна,
Нек за муком мука прати,
Неће клонут' душа будна,
Нит ће икад бити друга,
Црног јата, ниских слуга...

Нек се згрију руке мртве,
Нек оживе лица сува,
Што их судба као жртве
Низ поноре мрачне грува
И по челу, што им трне,
Пише слова смрти црне.

Озарена мишљу светом,
Што јој пружа вјере јаке, —
Она ће се дизат' летом
Кроз олује и облаке,
Да прокуне грјешне доли
И свом Богу да се моли.

Али заман жеља збори,
Мој је станак мала соба, —
Слаби жижак једва гори,
Кд пламичак више гроба,
Кд да и он са мноме плаче
Па задрхти болом јаче...

Оном Богу, што је стао
С тешким крстом на Голготу,
И са својом смрћу дао
Свјетлост духу и животу,
Богу снаге, смјеле жртве,
Што из гроба диже мртве!..

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

VI.

Пред силама мојим градови не стрепе
 Нит с бедема мрачних тучна зјала грме
 Низ просторе мутне широкијех мора...
 Пред мојијем скиптром не поничу робља
 Нит из њихни грла пролама се јака
 Што прославља дрскост земаљских богова.
 Пред престоље моје не згрћу се рпе
 Из мајданā златних, у којима гладник
 За залогај сухи окорјелог хљеба
 Хладно гвожђе стиска и ударом тресе
 Изнурене прси и душу озебљу...
 Не, богати исток не нуди ми раскош
 Нити драга моја под гр'оцем б'јелим
 Ситни бисер ниже и у косу сплеће
 Трепетљике златне... Не, судба ми није
 Погладила чело нит' шарене дуге
 Извела на зреник, да искрама златним
 Прогоре и сину над стазама мојим...
 Мој је живот степа, суморна и пушта
 И бескрајна степа... Залуд мрачна душа
 Узлијеће жудно преко мртвог гробља:
 Ту небеске капље не налази она

Нити једног врела, да дубоку жеђу
 Угаси и тихо, под широком палмом
 Сан усније благи. Хај, широка крила
 Орлу су преб'јена — за понор ме вежу
 Карике кржаве... Ја сам роб... Не! Ст'јена
 Отаџбине драге, што високим челом
 Кроз облаке рије и о јаке прси
 Громе разбија и вихоре ломи!...
 Ја сам краљ! О, чујте, ви бози земаљски!
 Ја сам краљ! О, чујте, ви горде палате,
 Гдје оргија пјана и пошљедну капљу
 Ропске крви пије! Ја сам краљ, о чујте,
 Краљ, што везе кида и мачеве ломи
 О сатанска ребра нискијех целата!
 Ја сам краљ, што служи сирјаку и робу!
 Ја сам краљ, што диже народе и правду!
 Ја сам краљ слободе, што ће светом Мишљу,
 Као златна искра с високих кубета, —
 Оживити гробље и спутаној руци,
 Са гранчицом крина, вратити спасење
 И златна небеса да пропоју гласом
 Пробуђеног Бога!...

VII.

Што ме зовеш, тицо мала,
 Из присјенка ноћи тије?
 Шта на златној мјесечини
 Твоја слатка пјесма збори?
 Јеси ли ми долетила
 Са пољана питомије',
 Гдје маслине модре шџме
 И румени гранат гори?
 Гдје се плаво небо свија
 На пропланке и на луге
 И по б'јелим облацима
 Шара оне миле дуге?
 Гдје 'но слатко вјетрић струји
 Кроз прутове лозе танке
 И губи се с лептирима
 Низ осјеке и пристранке?

У твојем гласу кд да чујем
 Глас, који ми души годи,
 И уздисај топлих жеља,
 Што молитве Богу зборе!
 Ах, та мила пјесма твоја
 Моју бдну душу води

На лијепе веђе оне
 Испод којих сунца горе...
 Гле, преда мном кућа мала
 Сакривена под тополе...
 Она чека... руке шири...
 А топло јој срце бије;

Кѡ на цв'јетку, што је остѡ
Сам на врху ст'јене голе —
На два неба — на два ока,
Дршће свјетлост сузе тије...

Она зове!... Али заман
У твом њедру милост гори, —
Заман шириш руке драге,
Заман ти се срце нада!
Ја сам морнар, што се диже
На вихору да се бори,
Да преброди вртлог мрачни
И поноре мутних јада!
Ал' у магли када блисне
Златна круна жељних дана;
Кад Васкрсна звона грмну
С милог краја, родних страна;
Кад прелије живот крјепки
Успавано, мртво гробље
И пред Силне с ведрим челом
Кад слободно ступи робље:

Надај ми се!... О, нек тада
Твоје топло срце бије,
Да на њему млади борац
Изнурену душу згрије!
И сновијајућ' на твом њедру
Тихи покој златна раја,
Да расхлади прси жедне
Слатким дахом родног краја, —
Гдје се плаво небо свија
На пропланке и на луге,
И по б'јелим облацима
Шара оне миле дуге;
Гдје 'но слатко вјетрић струји
Кроз пругове лозе танке
И губи се с лептирима
Низ осјеке и пристранке...

VIII.

У мутне магле, уз стрме путе,
Куд вихор мумла и дивљим збором
Облаке ломе и пребија их
О љути гребен хумова глухи',
По којим' мрачни громови режу
Имена страшног крвава слова —
Ја крјепко ступам и кроз сан златни
Ја тебе гледам и тебе љубим,
О, драго крило родног ми краја,

Мучена груди народа мога!...
Кѡ лако тиче из хладних мрежа
Слободи драгој росних планина,
Гдје с првом пјесмом и летом крила
Поздрави сунца сводове плаве
И слатки жубор вода бисерних:
И моја душа с поздравом слатким
Губи се теби и топло пада,
О, крви моја! О, земљо моја!
О, мајко моја, на прси твоје
Свете и миле!...

Кроз родна поља и горе твоје
И висок гребен, што зв'језде љуби
И слуша како под њиме доли,
Кроз росне гране ружица дивљих
Шушкају косе бијелих вила, —
Прелази она и тражи стазу
По којој шуми одора златна
Слободе драге... Ал' стазе нема...
Свуда је пустош, свуд мрачна зјала...
Свуд цвиле дуси отаца силних...
Свуда су ране, свуда су сузе —
Ој, сузе твоје...

Ал' благо оном ко суза има!
У тога срце умрло није —
О, тај ће опет, кѡ титан силни,
Загрмит' гласом освете драге
И врућим млазом румене крви
Прелити путе, који га воде
Широком царству побједи златне!
О, плачи, мајко, и небо плаче —
И вјечност плаче, ал од тих суза
На пустој груди, кѡ слатка нада,
Зашуми талас високих жита
И бѡно срце ратара трудног
Прелије звуком радости нове.
О, плачи, мајко! О, плачи, роде!
Јер једног дана од суза тијех,
Што ти их вихор по груд'ма леди, —
Велико сунце, кѡ милост Бога,
Кроз твоју поноћ блиснуће благо
Са златним жезлом слободе драге,
И моја душа с душама многим
Гледаће тада, како се крију
Цезари силни, стрвине жедне,
Кѡ тавне варке дубоке ноћи
На златној лучи ускрелог дана,
У мутне магле, јазбине глухе...

IX.

Приклоните грјешна чела,
Вашој сили љра бије!
О, кајте се, грјешни дуси,
Над развалом воље дрске!
Бог, кога сте разапели,
На страх вама мртав није!
Он из гроба ускршава
И вериге ломи мрске!

Бог свевласти и живота
Вашу ниску вољу гази,
И пред силом духа крјепког
Бедеми се ваши оре, —
Он у понор мрачном робу
Са гранчицом крина слази,
И сморене душе води
На свјетлило благе зоре!

О, кајте се, мрски бози,
Ви, што нисте Бога знали!
Приклоните грјешна чела
Попрскана ропском крви!
Ваша царства и бедеми
У крвав су талас пали,
С ваших глава силно племе
Позлаћене круне мрви!

О, ја чујем из даљине
Мутни жагор, крвав бој!
То сурвани демон гине
И кб потрес силних вала
На бедеме црних зала,
Полијеће народ мој!

О, ја чујем како грми
Силног робља свети глас!
Он са својих пута стрми'
У пољане плодне слази
И слободном стопом гази
Мртве силе, мртву власт!

О, ја чујем како бије
Јако срце рода мог!
Света Мисб пала није —
Из пепела жар је блиснб,
Брат је брату руку стиснб —
Из тмине се рађа Бог!

О, кајте се, мрски бози,
Ви што нисте Бога знали!
Приклоните грјешна чела
Попрскана ропском крви;
Ваша царства и бедеми
У крвав су талас пали —
С ваших глава силно племе
Позлаћене круне мрви.
Бог се рађа! Чујете ли
Глас побједи и страхоте?
Он проклетство вјечно баца
На форуме и Голготе!...

*

И преста силни клик...
Док је кроз варку снова кроз сузе гледб он
На родној, драгој груди побједне Славе трон
И Спаситељев лик:
Из магле самрт писну и згаси срца плам
И он је нијем лежб на пустом одру сџм...
Вјетрови туђих горџ прелазе његов гроб —
Он сања... а згажен народ и сад је крвав роб...

Мостар.

Алекса Шаншић

ПОЈЕЗИЈА И ПРОЗА

— сцена из живота —

— Милорад Ј. Митровић —

ЛИЦА: { *Јован Ст. Поповић*, адвокат,
Јелена Поповићка, његова жена,
Милка, служавка.

Догађа се у Вршцу у Поповићевој кући.

Позорница: { *Две собе једна до друге. Једна је обична за спавање,*
а у другој је сто за писање, и орман са књигама.

I. ПОЈАВА.

Поповић и Поповићка

(У другој соби за столом седи Поповић и пише; у прву долази Поповићка у оделу за посету.)

Поповићка: Милка! (застане) Милка!... Та шта је нема? (виче на вратима.) Милка!...

Милка: (с поља) Заповедајте, милостива!

II. ПОЈАВА.

Милка и остали.

(Улази Милка; руке јој беле од теста.)

Поповићка: А где си ти?! Већ одерах грло викајући те, а ти не долазиш! Ево ти кажем да знаш једанпут за свагда, чим те зовнем, одмах да си ту. Ја тако заповедам. Разумеш ли?

Милка: (показује руке) Па видите, милостива, и сами да месим. Нисам могла одмах тесто оставити... А, што ћемо имати резанаца, то више нема. Знате ја њих изванредно готовим.

Поповићка: Је ли ту господин?

Милка: Јесте, али како да вам кажем? Ту је и није ту. Управо ту је, али (за себе) као да није баш свим код куће.

Поповићка: Како: ту је и није ту? Шта то значи?

Милка: (поверљиво) Да вам причам само. Још одмах чим сте ви отишли, а господин се врати...

Поповићка: Што ли се тако одмах вратио? Рече ми да ће до мрака имати посла у суду.

Милка: Дакле чујте!... Пита ме за вас: јесте ли ту? а ја кажем: да нисте. Онда он оде тамо у собу па се закључа. Кврц! кврц! чујем ја... Нешто се поплашим. Оппростите, ал' ја сам код вас тек од јуче па још нисам сазнала шта се све код вас ради. На другим местима, где сам служила, нису имали тај обичај... Провирим (показује) на кључаоницу а господин пише. Све пише, па овако: брзо, брзо, брзо (руком) Е кад пише нека га. Мислим ја пише он какав секвестер, адвокат је... Знате, кад сам ја била бирташица у Турском Бечеју, — а, што сам ја била велика газдарица, — па ми тако једанпут дође секвестер од адвоката, па...

Поповићка: Стани! Кажи ти мени: шта је најпосле било?

Милка: Е, шта је било најпосле! Па ништа. Дошао проклети егзекутор и однео ми све ствари и две сукње шлинговане.

Поповићка: Ух, ама не питам те ја то.

Милка: Та знам ја већ шта ви мене питате; казаћу вам ја. Ал' само редом... Па се ја сетим на тај секвестер и на мој бирт, па удри у плач. Утекнем у кујну па само плачи, пла-

чи... Тако ја плачем, кад наједанпут чујем дреку у господиновој соби. Оппростите, ал' ја помислим да сте се то ви вратили, па... Знате, кад сам служила код господе Савића па се господин и госпођа сваки дан свађају к'о паори... Потрчим ја тамо да видим шта је, па се на прагу саплетем, па бум главом о врата. Ето, ето, (показује чело) ту сам се баш ударила... Кад ја тамо а имам шта и видети. Опрости Боже, ал' к'о да је господин био пијан, или луд. Иде по соби све овако (показује одмерен ход) а у руци држи неку хартију и сасвим гласно говори...

Поповићка: (за себе) О, како се одмах на то не сетих, него се поплаших толико... (гласно) Па то је господин читао оно, што је дотле написао...

Милка: Није он читао секвестер, — разумем се ја за толико. Иде тако по соби па тек викне: „Ходите, ђаволи, па справљајте својој мајци вечеру. Ја сам своју мајку убио, ти си своју мајку убио, Срби су своју мајку убили.“ Све тако нешто, буди Бог с нама!... Јао што сам се била препала. Хтела сам да вичем у помоћ да га вежу... Ал' он после преста и смири се... А, чекајте, чекајте, (мисли се) и ово сам чула да је говорио: „Српски роде, не прекидај горке сузе проливати, овде лежи твоја мати, онде лежи ђаволска мати“... И још...

Поповићка: Доста једанпут, доста. Знам ја већ шта је то. Господин је песник, знаш онај што саставља песме, па обично на глас чита оно што састави...

Милка: Кажите ви шта хоћете, ал' ту нису чиста посла. Ја би вас молила да вам нешто кажем.

Поповићка: Хајде да чујем.

Милка: Послушајте ви мене, ја сам стара жена, ја много знам. Да-

леко било од нас, ал господин није сасвим читав. Зовните ви њему попа. (Поповићка се јетко насмеје.) Немојте се смејати; помаже то. Ето тако један паор у Турском Бечеју, кад сам ја тамо држала бирт...

Поповићка: Доста, доста, иди...

Милка: Да вам кажем само. Није то за смеј.

(Поповићка јој одмахне руком, она одлази).

III. ПОЈАВА

Поповићка

Поповићка: Само сам још и то морала чути! Не, ја те стихове нећу више трпети, па ма шта било. То је већ дошло догде. Већ га и слуге узимају на подсмех... (бесно) А имају и право; и треба тако. Песник, песник, чудна ми посла! Само и мене срамоти. Што ме је узео кад хоће да буде песник. Ја се нисам удала за Јована Поповића, песника, него за Јована Поповића, адвоката. Само слепци састављају песме, а не угледни људи... Или нека се одкане тих проклетих песама, или идем одмах у свет. Докле ће паметан и зрео човек да лудује и да се заноси којекаквим будалаштинама... Право каже тетка Евица. Чуди се жена и крсти, и пита ме: „Ама, што се тај зет Јоца заноси списатељством, што не гледа он свога посла. Ено, онај адвокат Георгијевић већ постао спахија“... Баш добро и каже; паметна је то глава! Какво списатељство, какво песништво; коме су још они добра донели. Дангуба је то и ништа друго. Само напушта свој златни посао, који би му већ до сад хиљаде стекао. Та да нам није и оно мало адвокатских послова, неби ни леба имали... Ах, Боже, што нисам ја на његовом месту, што нисам ја адвокат. Видео би он како се праве паре. За три године имала би дворе у сред Будима. (поћуги) Што рекох мора бити. Нека бира: или

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

мене, или списатељство. Идем одмах да му то кажем. Одмах! (пође и застане) Али, не; не ваља ни тако радити. Пренаглићу, бојим се. Тај би му избор дошао и сувише изненадно, па се може на моју штету свршити, а ја то не желим. Ма колико да се љутим на њега, ја га не могу оставити. Та он је тако њежна душа и добро срце као да није са овога света... Али шта да радим? Ни овако се даље не може... Да га молим? Не помаже. Зар сам га једном молила... Да га саветујем? Па он ми се тада само подсмева... Да му пребацујем? Ни то не вреди. Колико сам га пута наједила, па није било успеха... Не знам шта да радим. (поћути) Па ипак морам се злу довити. Каква би ја жена била кад не би умела ништа измислити. (седа на постељу и замисли се).

IV. ПОЈАВА.

Поповић

Поповић: (погледа нагло на прозор) Охо, ово се сумрак хвата. Већ се не види више писати... Где ли је та служавка да донесе свећу? (виче) Милка... Милка... (поћути) Данас сам био и сувише срећан. Цело сам после подне провео на миру и могах радити до миле воље. Одавно већ узалуд очекујем такву благодат... И да не би лукавства, ништа. Али оно помаже. Рекох жени да ћу у суд послом и да се до мрака нећу вратити и тако она оде у посету и ја могах спокојно писати. Иначе кад је она ту, тешко мени. Нема ништа од рада. Непрестано ме узнемирује и прекида у мислима и маштаријама. И иначе није пријатељ списатељства, па опет оне њене дневне ситне бриге! Служавка не слуша, разбио се лонац, купус поскупио, кринолини излазе из моде, рекла госпа Јеца, казала тетка Евица, и чега се све не морам да наслушам. Често седнем да пишем, али

не стигнем ни перо да умочим... То ми је већ додијало. И говорих јој, и опомињам је, али што дикла навикла. Она сматра да су њене бриге и за мене све и сва на свету... (ослушне) Јамачно се још није вратила кад је нема овамо. Да хоће да се што дуже забави, да што више урадим. Бар да могу да довршим ово, шта сам започео јер иначе чим она дође онда збогом богињо песништва.. Милка! Милка!

V. ПОЈАВА

Милка и Поповић

Милка: (провири на врата) Ево ме, милостиви господине.

Поповић: Што не улазиш?

Милка: Па... не смем. Видим... (досети се) видим пишете.

Поповић: Хајде донеси свећу овамо. Али само пожури.

Милка: Хоћу, господине, хоћу. (за себе) Како је сад добар. Баш сам ја будала што га се плашим. (улази)

Поповић: Ну, шта ћеш. Иди донеси свећу.

Милка: Сад ћу, сад ћу, (пође, па се врати).

Поповић: Та шта чекаш?

Милка: Хтела би, господине, да вас нешто упитам. (плашљиво) Како сте сад са здрављем? Је ли вам мало лакше!

Поповић: Шта ти то брбљаш?

Милка: Та, знате, чула сам мало пре како бунцате, па сам... овај... мислила да сте у грозници.

Поповић: А, ти си прислушкивала! (Милка одобрава главом. — За себе) Шта да јој одговорим? (гласно) Е, па добро сам, сасвим сам добро... Ал' трчи по свећу.

Милка: Хоћу, одмах! Само још да јавим госпођи да сте добро.

Поповић: Зар је госпођа ту?

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Милка: Мало пре је дошла. Питала ме је за вас.

Поповић: Онда иди прво госпођи и кажи јој да сам рекао: да ме нико не узнемирује до вечере. Разумеш ли? Реци јој да пишем нешто хитно, врло хитно за своје клијенте.

(Милка оде).

VI. ПОЈАВА

Поповић

Поповић: Лепо мишљење! У грозници, вели. Добро не рече и шта горе!... Ал' шта се ја на то обазирем? Ситница једна и ништа више. Какав судија такав и суд... (поћути и хода) Да, ситница, али обично ситнице проказују и велике ствари, или их у малом тачно представљају. И кап воде је оно исто што и широки Дунав... То, што рече ова скучена памет, то је мишљење и огромног броја. Многи и многи тако о песнику суде. Нити појимају његове узвишене осећаје, нити поштују његову горку тугу над гробовима, што су за нама, што су око нас, и што су пред нама. А његов свети занос и рајски снови изгледају им чак и смешни... Па, најпоследње, можда имају и право. Свега једном нестаје па зашто не уживати овај кратки живот у свој његовој лепоти? Нашто само сањати и одушевљавати се, или носити и туђ крст на својим леђима... Али, не... Ја сам песник и свега ћу се одрећи, али никад својих маштарија. Бог ми је даровао и снаге и прегнућа, и видовитости и надахнућа и ја се нећу повести за множином. Цео ћу век провести у моме слатком полусанку, који је бесконачан као небеско плаветнило. А кад смрт спусти своју хладну руку на моје раме, рећи ћу јој: хвала ти што ме водиш у светове, где нема ни таштине, ни праха ни пепела. (маша се хартија на столу) Овамо, песмо моја, чедо осећаја мојих.

У теби је мој живот и кад ме једном не буде ја ћу у теби живети. Трошно ће се тело развејати као магла и дим, али ће моја душа у теби остати и трепериће тајанственим и нежним жубором као што у звучноме одјеку и даље одјекује већ давно изумрли глас (стане сасвим поред прозора и чита)

„Ходите, сетни потомци, справљајте мајци опело,

„Снажна бивша негда Србија мртва лежи

„Народ без свести стење, јер страсти је трзају мртву

„И слепоћа духа црни јој ископа гроб.

„Где је Србије гроб? је л' Косово, Марица, Прилип?

„Ах! сва бедна земља општи плачевни је гроб.“

VII. ПОЈАВА

Милка и Поповић.

(Милка улази код речи „Где је Србија и т. д. па врисне уплашено и спусти свећу на под и истрчи из собе.)

VIII. ПОЈАВА

Поповићка и Милка.

Милка: (утрчи у прву собу) Брже, госпођо, господину и опет није добро.

Поповићка: (скочи и ослушне) О, Боже, (покрије лице рукама) умудри ме шта да радим!... Ко ће сад да верује да је то паметан човек.

IX. ПОЈАВА

Поповићка, Поповић и Милка.

Поповић: (чита ово што следује а за то време улазе Поповићка и Милка. Милка узима свећу и опрезно ступа за Поповићком.)

„Српски роде не прекидај

„Грозне сузе проливати

„Мртва лежи твоја мати,

„Твоја слава твоја дика.“

Поповићка: (стане близу Поповића — благо) Јоване?

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Поповић: (чита даље)

„Црни снови, неизгладни,
„На гробу јој натпис режи:
„Овде Српства мајка лежи...“

Милка: Је л' ја кажем?

Поповићка: Одлази! (узме јој љутило светњак и остави на сто.)

(Милка излази обазујући се).

Х. ПОЈАВА

Поповићка и *Поповић*.

Поповић: (чита)

„Од синова убијена.“

Поповићка: (спусти му руку на раме) Јоване! Јао, што си се ти толико удубио у ту песму?!

Поповић: (тргне се) Гле, ти си? (спусти хартију на сто) Зар ти служавка није казала шта сам ти поручио?

Поповићка: Дођох да видим шта радиш и да се нешто поразговарамо.

Поповић: (седа) Добро, добро, (умаче перо) после ћемо разговарати... о вечери. Сад ме, молим те, остави. У послу сам, (примакне свећу) видиш и сама.

Поповићка: Али ја желим да се сад одмах разговарамо. Ствар је врло важна...

Поповић: (с осмехом) Врло важна? (за себе) Несумњиво: о новој хаљини. (гласно) Нека буде као што рекох: после. Мој је посао опет врло хитан.

Поповићка: (седа на столицу) Ово је још хитније. Тиче се наше среће и угледа нашег... Чуј ме, Јоване, ти не радиш добро... Ради тога списатељства ти сваким даном све више и више запушташ посао, који нас хлебом храни. (Поповић почиње да пише) До сад сам ћутала, али од сад нећу више да ћутим. Ето ти то кажем и молим те да се више не уваљујемо

у зло. (очајно) Одкани се једном тих песама...

Поповић: Шта ти је сад опет то пало на памет?! (пише)

Поповићка: Јест, молим те да се одканеш тих будалаштина и да гледаш свој посао, као и други срећни људи...

Поповић: (расејано) Е па добро, добро,... гледаћу... али после... После ћемо се разговарати. Пустите ме да само још ову строфу довршим.

Поповићка: (за себе) То већ прелази свако стрпљење. Ја му лепо говорим, а он ме и не слуша. Боже да ли има гдегод у свету горе патнице од мене. (плаче гласно.)

Поповић: (спусти перо — зачуђено) Што ти плачеш?

Поповићка: (јеца) Тако; плачем. Оплакујем своју судбину, своју несрећну судбину.

Поповић. Али, за Бога, ти ми сметаш раду.

Поповићка: Сметам ти раду? Боље реци да сметам твојој нераду и твојој пропасти. (радосно — за себе) А, сад сам се сетила. Ево лека. (гласно) Нисам ти до сад сметала, али знај, да ћу ти од данас сметати на сваком кораку кад год будеш писао те твоје проклете песме (скочи) Нек ово буде почетак. (зграби светњак и пође вратима.)

Поповић: Јелена, јеси ли ти паметна?

Поповићка: (окрене се) Ако хоћеш хајде са мном, а ако нећеш а ти седи ту у мраку.

Поповић: (публици) Јадне богиње песмотворства! Бесконачна је бездушност ваших гонилаца!*)

*) Представљано 30. децембра прошле године у Краљевско-Српском Народном Позоришту у Београду.

Филантроп

— Пера С. Талетов —

Милораду Гавриловићу

Врућина. Сунце жеже, као да хоће све живо да попали. Калдрма се усијала и из ње бије нека несносна јара. На улици се види само неколико послених људи. Скинули шешир с главе, иду ногу пред ногу и само брекћу. А врући ваздух стоји непомично и својом врелином прожима све тело, које се, окупано у зноју, тромо креће. Само што се бабина свила с висине лагано спушта и, удружена с врућином, сваког једи, кад своју танану пређу почне лагано и голицаво да превлачи преко знојавог и зајапуреног лица. На бескрајном небеском своду ни једног облачка, цео плави свод изгледа као глатка и тиха пучина морска на којој сјаји велика, врло велика кула светиља . . .

Средином једног великог дућана, у кнез Михајловој улици, шетао је у то доба омален и дежмекаст човек четрдесетих година. Велика и готово четвртаста глава била је скоро савим ћелава, па је изгледала као какво велико и бледо колено. Црте лица биле су опуштене и губиле су свој облик у гојазности. Очи су биле врло малене и сјајиле су неком чудном светлошћу. Нос је био, према лицу, одвећ мален и узан, па је морао и на уста дисати. Остало лице било је обрасло у чекињастој и неуређеној длаци, која му је покривала уста. С лица је, у крупним капима, силазио силан зној и нестајао је у брцима и бради. Руке затурио на леђа и шета, а, с времена на време, стане пред најмлађег момка, који за тезгом стоји оборених очију и црвена лица и рукама

нервозно чупка неку хартију за завијање.

— Ето . . . цепаш непрестано ту хартију.. само те гледам, рече газда грцајући у силном гњеву. Као да то ништа не кошта... Па, дабоме, тебе ништа и не кошта . . .

Момак узеве хартију и остави је на своје место.

— Пара . . . и најмања пара данас је велик новац . . . дабоме . . . ово је оскудица . . . не може се крај с крајем саставити . . .

Најстарији момак гледа из једног кута, сваког часа криви уста и намигује, он је безбрижно фитиљо брчиће и кад му каква длака остане у руци, он је погледа неким тужним погледом и одува је на под.

— Ја, ваљда, кујем паре... а?... па зар ти нисам ономад дао пара?... поче опет газда окренувши се оном млађем . . . Болесна ти мајка . . . е па шта ћу ти . . . и моја је мајка била болесна па . . . умрла. Зар сам јој могао да помогнем? . . . Судбина била . . . дабоме . . . па шта ја ту могу . . . а? . . .

Момак, који је тек пре неколико дана морао напустити своју стару мајку, не рече ни речи, груди су му се само дизале и угибале, рука му је дрхтала којом је хтео да олабави јаку око врата, а сузни и замаглени поглед устављао се на тезги и ту је укочено стојао.

Газда непрестано шета. Затим стаде преда њ, извади из цџа неку велику шарену мараму и поче њоме брисати зној с чела.

— Тражиш пара, а не питаш: имам ли, а? само: газда, пара, пара,

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

као да их кујем или као да сам ја Рошилд... Ево, немам, дабоме, немам па шта ћеш?...

Најстарији момак зачкиљи очима и насмеја се.

Оном млађем пођоше сузе и падаху на тезгу и његову руку, која се несвесно играла маказама.

Газда само брекће, брише зној, а његови троми кораци пуно одјекују по великом дућану, који је мирисао на разне тканине и неку влажну студен...

Нека женска уђе у дућан, чим ју је газда спазио, он јој радосно пође у сусрет и уведе је у своју канцеларију. Старији момак одмахну руком и насмеја се заједљиво, као да је тиме хтео да каже, да је он знао да ће тако нешто бити. Млађи не могаше се више уздржати, бризну у плач и изиде у двориште...

Он седе на једну столицу, чије је седиште било поцепано, па је слама висила око ње, а она на кожно канабе, чија је прва боја јамачно била црна, а сада је излизана кожа имала жуткасту и сиву боју. Њој је било око четрдесет година. Била је висока и пуна. Црна свилена хаљина, која се готово сасвим отрцала, била се угладила и сјајила се. Прилично кратка сукња била је на крају искошена, па су где где висиле кићанке. Под сукњом виделе се ципеле разгажених пета, развучених федера и откинути „штрупфна“. Струк је прсао на два три места. Дугачко, бледо и пуно лице одударало је од црне хаљине и изгледало је још блеђе. Испод очију модри колутови и око тих колутова нахватала се нека бела маса, као слојеви каквог белог прашка. У ушима јој велике карике од злата. Над узаним челом надвиле се проседе пакудрављене шишке, а те шишке, опет, излазе из великог црног шешира, који је био згњечен,

као да је ко седео на њему. Још на десет корачаја може је човек познати, јер се љуља као мален чамац на великој и немирној води, јер из њезиног отрцаног одела бије несносан пачули мирис, као да се окупала у том мирису. Кад говори успија устима, обара очи поду и полуотвореним очима гледа у оног с киме говори. На прстима има четири пет прстенова и сваког часа гледа да се ти прстенови виде, или пипка нос, или намешта шишке, или боре на својој хаљини.

Он седи према њој и непрестано се врти на столици, као да седи на жеравици, или као какав младић, који треба да иде на љубавни састанак, а какав досадан и изветрео гост дави га својим моралним придикама.

Она оборила очи, непрестано успија устима и једном руком, на којој су била два прстена, пипка браду и уста, као да не зна како ће она прва почети да говори.

Он довуче своју столицу до канабета и почне се клањати, тарући рукама колена, која је скупио и снажно притиснуо.

— Овај... дабоме... ви сте били... па шта...?

Она га погледа неким погледом у коме се огледала нека тобож претрпљена мука, затим тихо уздахне, као да је тај уздах одавна прорачунала и прошапута:

— Наравно да сам била. Како можете само тако питати? Ја сам, знате, дала своју реч... Он је једним покретом руке прекиде, а она готово уздахну, као да јој уздах долази с дна трбуха.

— Дабоме, дабоме, знам... па шта је било? питаше нестрпљиво.

Она обори очи, као људи, кад хоће што да слажу, а нису још

вични лагању, или се бар претварају да томе нису вични.

— Али, знате, то су биле муке! Шта јој нисам обећавала? Читава златна брда. Дете још, па ништа не зна, нема, знате, ни тринаест година...

Преко његова лица прелила се румен, очи му засијаше, усне задрхташе, а после се насмејаше и он настави клањање.

— Ах, да сам ја сада у њеним годинама!...

Његове се усне почеше купити, као да му је у устима вода навирала и он се окрете на другу страну, заклони шаком уста и пљуну. А очи се непрестано сјаје. Такве очи мора да су у копца, кад угледа какво пиле.

Уђуташе. Он седи немирно, као да га ко голица или као да му низ леђа силази мрав, а она га гледа полуотвореним очима и смешка се помало, као да ужива гледајући га.

— Додуше мало папрено... али што је лепо лепо... здраво, пуно и лепо и згодно...

Он се непрестано клања, као да није чуо што она каже, или као да није хтео да чује што она каже односно цене.

— ...Што кажу: еспап говори... она се насмеја, а тим осмехом зарази и њега па се и он насмеја... али има, знате, једна друга мука... рече важно гледајући га упитним погледом, а затим се понова насмеје, али више очима но устима.

Он је преплашено зверео у њу.

— Морате чекати још четири дана...

Он се заврати на столици, као да га ко нечим ударио, а по том заусти нешто да каже, али га она прекиде:

— ...Док њен стриц оде. Он ће отићи у Крагујевац на неку лица-

тацију... продају се неке шајкаче... А њена мајка зна...

Он ћипи са столице и, разрогачених очију, блене у њу.

Она га такође погледа, али умилно и благо, као какав присни пријатељ, који хоће да нас избави из каквог неповољног положаја. Модре усне се скупише у неки осмех, по коме се не би могло оценити њезино право душевно стање. Не би се могло знати, да ли је то осмех искрене радости или осмех пакости.

— Па што се ви плашите... није то ништа страшно... и моја је мајка знала... баш, Бог да јој душу прости, сиротиња, знате, па се не може лако изићи на крај... Тако и сад... Ових дана ми је њена мајка баш сама, онако из далека казала, да ће јој извршитељ пописати ствари, због дуга и... а ја... та немате се ви чега бојати...

Он се понова насмеје, то јест око очију набре му се гојазно лице и он зачкиљи очима.

— Дакле ви ћете баш учинити добро дело, настави она смејући се и мерећи га... људи су иначе у невољи... треба један другом да се нађе у злу, као и у добру...

Затуририв руке на леђа, он почне шетати, на лицу му трепти благ осмејак, као на лицу каква праведника коме се пружила прилика да чини добра дела.

Она устаде. Рукама дотериваше шишке и хаљину, а испод сукње појави се час једна час друга нога, као да хоће да пође, а међутим има још нешто да каже, а не зна како да почне.

— Добро, добро, рече он смејући се, дабоме, ви ћете већ јавити...

— Наравно, наравно... Овај шта сам хтела да кажем. Ах, да знате траже педесет динара... толико им

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

треба за дуг... Она обори главу, а мишићи на образима лако задрхташе.

Али он се само смејао, гурну руку у џеп и турну јој новац у шаку.

Она пође. Окрену се још једном смејући се, као каква патронеса, којој је пошло за руком, да од какве тврдице добије прилог за какву милосрдну установу. Он је још мало остао у канцеларији, а затим изиђе у дућан. Старији се момак у први мах смејао, а после се наљути гледајући ћелаву главу газдину и проседе бркове његове. Млађи је, тужна лица, стојао наслоњен уз један „раф“ и мислио је о својој мајци, која без лека и друге услуге траје своје бедне дане...

— Шта си ту стао као свети Бона, окрене се газда млађем, зар немаш посла, а?...

Млађи пође за послом, а старији прошапта нешто, гњевно пређе руком преко бркова, пљуну и оде такођер за послом...

Газда се шета. Његовим телом овлада нека пријатна топлота и он се осећа лак као какво перце.

Наједном застаде близу врата и укоченим погледом гледаше у неку тачку на поду. Све му је изгледало некако лепше. Смејао се сваког часа, као да му се срце прелива од среће...

Из далека се зачу неки туп бат, као да неко иде на штакама, тај бат долазио је ближе. Пред вратима застаде неки просјак. Скиде шајкачу и пружи је пут газде. Просјак је висио на штакама, као какво велико звоно. Патрљак десне ноге био је увијен у неким ритама, а његово лице покривала је врло велика модра опекотина.

Газда одмахну руком. А просјак зашишта тихо:

— Уделите, господару...

Газда окрене леђа и рече гњевно: — 'Ајд, бре, зар не знаш да данас није петак?

Просјак натуче масну и поцепану шајкачу на главу и понова зашишта:

— Хвала, господару...

И оде клатећи се, као какво велико звоно, а лупа његових штака губила се постепено по калдрми стране и богате улице...

Београд.

Манастирска звона

— из ратничких успомена Митрополита Црногорског Митрофана —

Било је то године 1877. када оно букну устанак у Морачи. Ко се је год могао пушком приметити, прихватио је за њу и похитао у борбу, те и Господин Митрофан, — који онда бијаше обичан калуђер, — лати се свијетлога оружја и ступи у ред простих војника. Батаљон, у коме је он био, пође право Даниловом Граду, — ће је и Господар био, — да се са његовом војском удружи... Господар прегледа војску и кад опази

калуђера не мало се зачуди и кроз смијех га запита:

— А куд су се ти упутио?

— С твојом војском, Господару... Хоћу да видим јунаштво твоје и твоје војске, којима се читав свијет диви...

Књаз, познавајући калуђера још од опсаде града Колашина, као јунака и витеза, не хтједе га пустити тако. Он га именована старјешином батаљона уз сердара Башу Бошковића

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

и опреми га пут Колашина, да тамо очекује Турке.

Калуђер то једва дочека, тим прије, што му се пружи прилика, да сачува бијели манастир, — ту красну задужбину старих Немањића, — а, осим тога, да спасе и оно нејачи, жена и стараца, којима је пријетила велика опасност од Турака.

Срећа га послужи и он најприје опази Турке. Брже боље обигра он сву војску и поче је храбрити, издаде наредбе официрима и нареди, да се бој отпочне.

Заграјаше јунаци, загрмише пушке са свакоје стране, ратници се помијешаше и крв се проли потоком. Калуђер, бојећи се да им Турци не зађу за леђа, сам се попе на једну узвишицу и из свега грла поче довикивати официрима, да војску воде поред ријеке. Но његов се глас није могао чути, нешто од пуцњаве, а нешто од хуке ријеке, која му је готово испод нога текла и једва га официри, по знаковима, могоше нешто разумјети. Моменат је био критичан, тим више, што су Турци и јуначки и вјешто нападали.

Калуђеру паде на ум сретна мисао и он нареди, да са манастира зазвоне сва звона.

Послушаше га.

За један тренут и њихови звуци, кроз ону хуку и тутњаву, некако чудновато одјекнуше. Час би се разлили јаче, а час као да би занијемили и изгубили се негдје у даљини. Изгледало је, као да кроза њих црква јеца и позива синове у помоћ.

Ови звуци управо чудесно по-дјејствоваше на војнике. Они као да добише двоструку снагу и као да их нека виша сила потјера, дивовски навалише на непријатеља, те га, за кратко вријеме, растјераше и сузбише, гонећи га да бјежи главом без обзира, оставивши на томе мјесту хиљадама својих лешина...

Сјутра дан је млади калуђер, у истом манастиру, захваљивао се Богу на дарованој побједи, а звона, она иста звона, звонила су сада некако весело, милозвучно, као да поздрављају ново Васкресеније...

Цетиње, 1900.

Приближеио
Лазар Перовић, проф.

Руска освета

— цртица —

— Dr. Giacomo comm. Chiudina —

Повисок, плав момчићак, одјевен најправилније и са природном елеганцијом, и млада, смеђа жена са промјенљиво плавим, час тамним час зеленкастим очима, са малим устима и гојазним дивље закривљеним уснама, које у пријатном осмјеху показиваху као стакло бијеле зубе, посматраху са млетачке обале диван призор, онај залив Јадранског Мора, који изгледа као дјело сјајног вилинског сна.

Прохујала су већ пуна три мјесеца, откад борављаху у том млаком крајку раја, усред красних вртова, пред плавим њедром мора. Бјеху то три мјесеца уживања, а нада све како ли тек њему изгледаше красно оно сјајно сунце, она приroda тако живахна и тако препуна живота! Тај плави момчићак бјеше главом војвода *Павле Неровић*, један од најбогатијих бојара руских, а његова другарица

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Sarah Ginèt, лијепа и веома дражесна па-ришка пјевачица.

На двору у Петрограду бјеше војвода Павле први пут угледао ту звијезду по-зорнице и она га већ бјеше освојила до лудила.

Заборавивши племениту и лијепу вје-реницу, трчао је он од мјеста до мјеста за француском авантурискињом и колико се је год више она показивала упорна, да попусти његовим захтјевима, толико се је јаче повећавала страст у њему.

На пошљетку Сара попусти под увје-том, да хоће да посјети онај дивни крај, гдје одјекује „il si.“ Војвода, увијек као дијете послушан њеним прохтјевима, по-веде је у Напуљ, Катанију, Ђенову и Ве-нецију.

Изгледаше као да се ледена природа руска топи на красном сунцу талијанског неба, његова љубав дизаше се до парок-сизма: бјеше то бијес, пијанство осјећаја... Он живљаше од љубави!...

Напајао се је из пехара сласти, жед-нећи све више за уживањем; дуго је оста-јао под плавим небом посматрајући своју богињу у том узору живота, који регби убија.

Али што је више расла страст у бо-јару, то се је већма умањивала, ако је поле и било, страст у Паришкињи, за-мореној оним непрестаним колима, оним шумским обиљежјем, под влашћу силне страсти.

Сваког боговетног дана, јутром и ве-чером, шетао се је војвода или обалом Венеције или убавим засеоцима њене дивне околице. Једног се дана врати прије него обично кући и затече Сару сву зажарену и разбарушену, гдје скрива у горњу ха-љину једно писамце, што не умаче њего-вом будном оку. Страшна сумња сијевну му у памет и он прегну, да сазна цијелу истину, па под копреном спокојства са-криваше бол, који га је изједо.

Пита слушкињу, пријети јој и добија потпуно признање: Сара га издаваше са неким коњаничким капетаном, који је бо-равно у оближњем засеоку.

Војвода имаћаше смјелости, да ствар дотјера крају, хтио је, да буде на чисту: он зачу уздахе и растргане ријечи двоје заљубљених и знаде се уздржати... он ишчекиваше!

Тога дана војвода Павле био је удвор-нији и љубезнији него ли обично. На ве-чер замоли Сару, да оде на починак; он осјећаше потребу свјежа ваздуха; у кратко га доби...

Звоном од два сата послје поноћи војвода, на око, миран, оде у ложницу. Сара тихо спаваше... Њено правилно ди-сање дизаше и спушташе њене сњегне и пунане груди, њене бујне, црне власи, ра-засуте по узглављу, истицаху при свје-тлости ноћне светиљке још већма њено блиједо лице... Спавала је полузатвореним уснама, показујући бијеле зубе међу ру-меним, пуним уснама...

— „Та, она је тако красна! — промрмља бојар — па да мора умријети...“

Дивљачким покретом одгрне покривач и посматраше је у њеној сјајној наготи.

Никада ни један грчки кип не бјеше тако поносито саздан... Био је то триумф меса, апотеоза материја.

Наједаред она се трже иза сна...

А у срцу војводе Павла букну олуја, која се за час бјеше стишала; његова сјеверна природа преузе маха. Подиже ру-ку оружану мачем, са дршком од слонове кости, и живо га спусти два — три пута, уз дивљачки поклик...

Баци гвожђе, прекрсти руке на груди и са мефистофелским подсмјехом на устима, хладан као Бог освете, са развученим но-здрвама, као да ће неким уживањем да удахне мирис крви, он стаде нијем, поно-сит да посматра жену, која се превијала у задњим трзајима агоније...

III. J. Герун.

Зубобоља у срцу

— Franciska von Kapff-Essenther *) —

„Имам зубобољу у срцу и ту је лијек само прашак, који је пронашао Бертолд Шварц.“ — Ирина је читала ову реченицу у Хајнеову младићком спису *Идеје*, када је као швигарица свашта читала, у исти мах дирнута и усхићена.

Каткада такво сјећање хоће човјека управо да се налијепи. Тако је било с Ирином већ од неколико недјеља. Прије 6 мјесеца вјенчала се са човјеком, којег је страсно љубила — љубила га да је и на себе заборавила.

Али јој он љубав није враћао — не, зацијело није. Докле су оно путовали послије вјенчања, могла се и варати, али код куће не. И од то доба имала је у прсима тај скоро физички бол, који је полако бушио, дан и ноћ кињиво је, и управо је гонио Хајнеов цитат: „Зубобоља у срцу!“ Па јединоспасавајући прашак!

У ту луду несрећу доспјела је с отвореним очима. Искусне братучеде и добре пријатељице опомињале су је. У опште је опасно поћи за тако лијепа човјека. А и цијела варош зна, да он, страсни пријатељ свирке, има неке односе са лијепом младом концертском пијанисткињом. И шта још не! Уз то знало се, да Алберту пријеко треба мираз ради своје фамилије. О љубави није он тако рећи никада говорио, само о искреној наклоности, о поштеном чувству дужности. Она сама није баш лијепа била, није била музикална, стидљива, без особите личне дражести, наклоњена сјети и премишљању. Али је тада имала толико разума и карактера, да је све то видјела. Тек не могаше да одоли дражи, којом је он утицао на њу. Када би је и лако такнуо, њу би милина обузела. Бити сасвим његова, за увијек бити свезана с њим — то бјеше надчовјечанско блажен-

ство. Па ипак — та погана зубобоља у срцу. Ах! он је био тако љубазан, тако пажљив, тако добар — ипак она брзо примјети, како му поглед равнодушно преко ње прелази, како су му хладни били пољупци; како он истина није тражио прилику, да не буде код ње, али је радо такву прилику употребљавао. Па љути бол због тога разори јој сав сан о блаженству

Сада сјећаше пред својом новом хаљином за бал — страхујући, да ли ће јој ова јасна зелена боја уисати. Истом прије неколико дана, њу у лијепој, скупонјеној, плавој свиленој тоалети побиједила је млада, вита дама у простој бијелој хаљини.

Ова је на клавиру одсвирала неколико сјајних комада, па — Ирина је примјетила, када је полазила од клавира, како је с Албертом измијенила само један поглед.

Када би се могло умријети од разбијена срца. Ирина би зацијело била умрла од тога погледа. Лијепе чарне очи у умјетнице — иначе тако чисте, мирне, јасне очи њенога мужа — онај блажени сијев, онај пољубац двију душа! Невјесту или жену своју никада није тако погледао.

„Зубобоља у срцу“ постаде несносна, и скоро да Ирина изгуби своју присебитост. Оно двоје још увијек љубе се — а у ствари баш је незахвалан био Алберт! Тако безгранично љубила га је она, коју су му дали за сапутницу у животу, а он као да то и не узимаше на ум. Од бола чисто би на глас да јаукне — —

Ту јој изненада дође мелем. Иза њених леђа рече стара једна госпа, показујући на пијанисткињу:

„Иде у Париз — мислим као учитељка у кућу њемачкога или аустрискога посланика.“

*) Ово је посмрче даровите њемачке списатељке Капф-Есентер, која се јесенас сама стропоштала у Берлину са прозора, да би учинила крај патњи са сиромаштине.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Рекоше неку велику суму у франкима. Дакле ће онај поглед бити поглед при ранку. Касније проговори неколико рјечи с младом умјетницом, која своју високу поноситу главу приже Ирени и при томе са пуно учтивости рече „Милостива госпођо.“ Да, одлази у Париз, свакако за увијек.

Возећи се кући, примјети Алберт:

„Данас ниси особито изгледала, мила моја — уз то као да ти није најбоље. Чим прође сезона, мораћеш одмах у бољи климат — у какву бању.“

Ах! све му се мање допала. Та и била је увијек невесела, зимогрозна и сјетна. И какву боју да носи? Сама није имала какву боју, а коса јој се није преливала. И зато сада тако брижно гледаше балску хаљину јасне зелене боје, на коју би друга била ликовала.

У то уће Алберт. Нову хаљину није ни примјетио.

„Драга Ирино, ја ћу ових дана морати мало ићи на пут послом — ствар је неопходна; али ћемо на сваки начин ићи на бал банкарскога друштва, то мора бити.“

„А куда идеш?“

„У Париз. Што си се препала? Нећу тамо дуго остати.“

Она не одговори ништа.

Не само да је он није љубио, него јој је и невјеран био. Његово срце имала је она стасита дјевојка са ватреним очима, чији танки прсти прелијећу преко додирница и тако дивне, али за Ирину неразумљиве звуке изазивају.

Ужасни бол у њеном срцу не да се лијечити. Само може помоћи прашак, који је изумио Бертолд Шварц. У исти мах сијевну јој кроз главу:

„Али ја не могу на себе пуцати. Откуда ми револвер? Како га треба ухватити? Таква црна ствар страшна је!“

Не тражећи јој одговора, нити даље питајући је, зашто се препала, отишао је Алберт из собе. Већ зазујаше пуни звуци од клавира. Беше то нешто познато — она не знаде, шта ће на то. Бјеше то Ло-

хенгринова арија: Зар не дишеш са мном слатке мирисе — —

„Заиста не могу — немој да се срдиш, Алберте. Ужасну имам зубобољу.“

„О, јаднице моја! Зацијело те је промаха гдје ухватила. Можда на трамвају. Куда си излазила цијело послје подне?“

Дабогме да опет није ни примјетио, да она није одговорила, него настави:

„Онда ћу дабоме и ја остати дома.“

Није требало много му говорити, и он докона, да оде сам.

„Гледај само да заспиш, мила моја, то је најбоље. А ја те нећу ни будити, када се вратим.“

Да, спаваће она — све ће преспавати. Нека би он срећан био без ње.

На њезину столу за тоалету, скривене иза завјесе, бјеху бочице са течношћу чистом као вода: „Клороформ — С поља.“

Данас је ишла од апотеке до апотеке, да набави овај изредни лијек од зубобоље. Гдјегдје то није лако ишло; јер нису хтјели да тај лијек даду без љекарскога прописа. Али је она тако молила због својих несносних болова.

А сада није на друго што ни мислила, него да једанпут буде крај том ужасном, непрестаном болу. У умјетничкој изложби виљела је један пут слику: „На Билротовој клиници.“ Болесник, на коме су хтјели предузети операцију имао је на устима и носу као неку образину, која је била наквашена клороформом. Један љекар држао га је за чланак на руци, да би му пипао и дамар. Образ ваља скинути у своје вријеме.

Ирина је спремила велик комад вате. Пошто на вратима повуче резу, леже у полак свучена у постељу и нагло, не дркћући, сасу на њу сву бочицу. Врло нагло.

Блага опојна пара, која се одмах подиже, брзо се разилази. Ту јој паде на ум, да би је празне бочице издале. Нека Алберт само мисли, да је било неопрезности, а не самодављења. Зато их брзо склопи у шкрабију у ноћном орманчићу. Можда их тамо неће нико тражити. Онда

наквашену вату што боље притисну на лице требало је прво поскидати етикете — када је касно било.

Тако јој неисказано добро бјеше. Ни трага од страха и грозе. Сасвим издалека чу од кујне како лупају тањира и како се насмија собарица. Не бјеше ли то Албертов глас? Нису ли куцали? Не, не! Та она је летила! Бјеше то неисказано слатко чувство, тако летити. Од радости насмија се. Онда нешто зујаше и брујаше, кано брз воз у даљини, а онда заспа заиста тврдо и без сна. — Само једанпут пробуди се и чу, како на вратима лупају и буше. Али је одмах опет заспала и савнала је — тако дивно. Лежала је у кревету, а тако је добро лежала, тако добро! Алберт сјеђаше поред ње и метну главу, своју лијепу главу са меким кудрама, метнуо на њене груди! — Ту је лако гурнуше а она се пробуди — глава, која јој ухом на срцу лежаше, бјеше сиједа и туђ мушки глас рече:

„Срце јаче куца.“

А она видје, да је још жива. На вратима су обили браву; комад вате бјеше згажен на земљи. Брижна лица стојаше њен муж иза љекара. Она слабо прошапута:

„Када ћеш у Париз?“

„Никада. Сада баш отказао сам по телефону. Никада више нећу те саму оставити, лудице једна. Због мало зубобоље таква страшна неопрезност! Да није вата само овлаш стојала, тако да ваздух —“

Љекар му намигну да ћути.

Ирина глава бучаше и страшно јој се смучило. Ипак осјеђаше непознату животноу сласт, која јој струјаше кроз живце попут меке ријеке. Баш добро, што није умрла. — —

Послије обједа разби Ирина зубима бадем мекиш.

„Забога — хоћеш опет добити зубобољу!“ викну Алберт поплашено. „У осталом још никако нисмо ни били код зубара.“

Од оне благословене зубобоље био је сасвим други човјек. Млада жена наумила је, да свога мужа себи извојује, па јој је то пошло за руком. Истина, да учи у клавир ударати, то бјеше за њу сувише касно, али је научила слушати и разумијевати, а прије свега да буде весела и без устручавања, као што се њему и допадало. С почетка је она играла комедију. За тим, када он изгледаше задовољен, дође весело расположење само од себе.

„Не треба мени зубар“, рече она смијешећи се, „јер су ми зуби као у какве црнице, а за зубобољу тек по чувењу знам. Тада сам само хтјела да заспем и да се више не пробудим. Немој да тако поплашено гледаш! Та ја се тако радујем, што сам жива, а и ти се „томе радујеш —.“

„Ти си јунакиња — не зато, што си хтјела да умреш, него што си себи извојевала живот и срећу.“

Београд.

Ђ. Поповић — Данчар.

Франц Шуберт

— В. Баскин —

„Бетовен у своме полету узноси нас до небеса, а и у низини се разлиже пјесма; спустите се на земљу, па је и ту дивно, ту пјесму пјева нам Шуберт“, — такову паралелу повлачи у својој књизи „Музика и њезини преставници“ Рубинштајн и, да не може вјерније, одређује

велики значај обојице генијалних композитора, који су живили у једно вријеме, у једном и истом граду (Бечу), а готово не познавајући један другог. Бетовен само на неколико времена прије своје смрти упознао се, — и то склонивши се на молбе Шиндлера, — са пјесмама Шубер-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

товим, но упознавши се с њима није их више оставити могао; „у томе је човјеку божанствени огањ“ — казао је, — „његов значај биће велик међу људима“. Шуберт пак обожавајући читава свога вијека Бетовена, могао је само једанпут посјетити умирућега генија. Та околност објашњава се условима живота обојице композитора. Бетовен, коначно оглухнувши, живио је повучено, а арена Шубертова дјеловања била је — улица и кафана; први се кретао у вишим круговима, а други — у нижим.

Смрт их је ујединила; они су сахрањени готово упоредо на Веринговом гробљу у Бечу.

Није дуго преживио Шуберт Бетовена и умро је у тридесет првој години истрошивши снагу, попут Моцарта; у стварању њихову, као и у животу, било је много сличнога. Стварање обојице није се могло истрошити; истрошила се само физична снага; обојица су пјевали своје пјесме, као небесне птице, не бринећи се о сјутрашњеме јутру и не користећи се земаљским благом. Судбина је тим генијима дала два сапутника, — глад и невољу, — са којима се никад растајали нису, а тако су се привикли њима, да се нису особито ни старали отрести их се. Страшно је судба поступала с њима, а нарочито са Шубертом, који никада није знао за радост, за искрену љубав женску, за материјалну сигурност, ни за клањање гомила, ни за заносе публике, једном ријечи ни зашто, што би могло утјешити човјека у невољи. „Дјела, саздана мојим страдањима, — пише он у своје дневнику (1824 г.) — задовољавају друге, али нико неће да појми моје јаде и да заједно страда са мном.“

Једноме од својих пријатеља он је једанпут писао: „престави себи човјека, коме су се све најљепше наде рушиле, — човјека, коме чак и љубав и друштво наносе само јаде, — и кажи: не морам ли се сматрати најнесрећнијим човјеком у свијету?“ И у истини Шуберт у своје

животу није имао ништа утјешнога; од дана рођења (31/19. јануара 1897. г.) па до саме смрти (19/7 новембра 1828. год.) није видио ништа, што би му принијело задовољства; само пред самом смрти био је задовољан, када му је бечка публика изражавала своје усхићење, приликом концерта из његових дјела, којим је он сам дириговао; но то је било тада, кад му је снага била разрушена и кад је већ све своје пјесме, а заједно с њима и осјећаје, дао човјечанству. Својим ријечима у писму оцу: „ја никада не силујем себе, него пишем само под упливом неодољиве потребе моје душе, да се излије у звуцима“ — он, да не може боље, одјелио је своје *profession de foi*; изливати своје осјећаје била је потреба његове душе, тако богато обдарене природом.

И шта само није писао Шуберт! Опере (седам), симфоније (седам), квартете, квинтете, трио, композиције за фортепијано, *Stabat Mater*, пјесме (самих пјесама написао је 600, а по мишљењу Рубиништајна — 800), просто невјероватно, да један човјек може толико написати у течају 15—16 година свога стваралачког дјеловања; он је управо писао свуда: дома, у својој мансарди, заваљеној исписаном нотном књигом, (добро је још било, што је достајало новчића за куповање нотне књиге); у вријеме шетња; у кафани; при другарској пијанци и т. д. Све у животу давало му је побуде и материјала за бесмртна дјела, (и у томе сличност са стварањем Моцартовим.) Издавачи не ће да штампају *бадава* познату његову пјесму „*Erlkönig*“-а — а Шуберт наставља писање не осврћући се ни мало на ту недаћу (каквој је он навикнут.) Додајемо узгред, да је један од тих издавача, Дијабели, згрнуо за једну његову пјесму „*Der Wanderer*“ — 27 хиљада форината, а писац је... гладовао.

До овога времена нијесу објелодањена и позната *сва* (без изузетка) дјела Шубертова; он није имао обичаја обиљежавати их датом, а затим многи његови рукописи налазе се у часним рукама и чувају се

као ријеткост. По списку дјела, прибраном Ла-Маром, рачуна се 173 opus-а, а нео-биљежених opus-ом — 43; у њиховом броју налази се и таквих, које садрже у себи по 50 састава, по 40 пјесама, по 14 и т. д. Да би имали колико толико појма о брзини стварања и плодности Шубертовој, доста је пребројати само његове написане ствари за једну 1815 годину: више од стотину пјесама, пијеса већега и мањега обима за вишегласно пјевање, састава за фортепијано, двије симфоније (B-dur и C-dur), Stabat Mater (B), веће Magnificat, Salve regina, и много духовних састава и најпошље седам опера и оперета! И све то, без и најмање материјалне награде, која би одговарала труду а осигурала га макар за идући дан. Да напоменемо само епизоду са његовом опером „Алфонс и Естрела.“

Шуберт је послао ту оперу Веберу, који је у то вријеме, у Дрездену, играо велику улогу. Прегледавши партитуру, Вебер обећа, да ће је изнијети на позорницу. Тога времена дође он у Беч да изнесе своју „Јевријанту“, која није успјела у Дрездену. Шуберт се о њој неповољно изрази, што неки одмах доставише Веберу. „Прије него ће судити о мојој музици“ — рече Вебер, — „глупан, мора се поучити.“ Увријеђен таким приговором, Шуберт се упути са својом партитуром „Алфонса и Естреле“ Веберу; пошљедњи мислећи да има посла с почетником (Шуберт је био врло млад) и да гледа пред собом први покушај ученика, раздражено му рече: „кажем вам, драги мој, да се прве опере, као и први штенци бацају у воду.“ Само се по себи разумије, да, пошље такога одговора, Шубертова опера у Дрездену није изнесена (исто као и у Бечу; први пут опера Шубертова угледала је свијета 1858 г. када је била изнесена на бину, благодаречи заузимању Листа, у Вајмару). Није се боље држао према Шуберту ни велики Гете; више од педесет пјесама његових ставио је Шуберт у ноте,

а кад их је послао творцу „Фауста“, није га овај ни одговора удостојио.

Само два лица имала су учешћа у томе великоме таленту, — а то је стари композитор Салјери, који се сам интересовао за њега, — и познати у то вријеме пјевач Фогл, пјевајући његове пјесме и таким начином ширећи их. С тим Фоглом Шуберт је обишао Њемачку и Угарску као његов пратилац и свуда се упознавао са народним пјесмама, које су му дале обилна материјала за његова дјела. Но то се десило иза тога, кад је већ више ствари био написао; до познанства с тим пјевачем, који је растумачио велики значај Шубертова стварања, пошљедњи се ужасно таворио, но као успркос злој судбини, није престајао компоновати ствари сваке врсте. Шуберт се није имао коме обраћати за издржавање.

Отац његов, сеоски учитељ у Лихенталу (код Беча) био је оптерећен многобројном породицом; у њега је било четрнајесторо мушке дјете од прве жене и петеро од друге, те није могао, са врло slabим средствима, да издржава породицу како треба. Какве је дакле дјечије радости могао доживити Франц Шуберт код куће? Шесте године њега даду у школу и учитељ његов, Холцер, при сусрету са оцем му, говораше: „тај је младић саткан из музике.“ Треба при томе примјетити, да како отац, тако и браћа његова волили су музику и сами свирали; тијем се и објашњава то, што је Франц Шуберт компоновао масу домаћих композиција; пошто је извађаче за њих имао код куће. Кад је он, једанаесте године, ступио у придворну капелу, његов старатељ Ручицек, овако је о њему доставио капелнику Салјеру: „чини ми се, да је он учио у самога Господа Бога.“ У тринајестој години Шуберт је често управљао оркестром у одсуству свога учитеља и он је већ тад био писац многих састава.

Шуберт није био особито склоњен наукама, као ни сухим музикалним формулама старога педанта Салјера; по изласку

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

из школе, у којој није хтио остати даље, он је *volens-nolens* постао помоћник очев; те је три године стрпељиво испуњавао своје обавезе, премда су му вазда биле одвратне. Отац, који га је увијек наговарао да се прихвати посла (наравно не компоновања), био је врло незадовољан, кад је Франц најпошље ријешио лишити се и пошљедњих мршавих срестава и изаћи из тешкога положаја саучитељскога. Од тада и почиње његов „самостални“ живот, пун тешке невоље. Од 18 године Шуберт је био остављен сам себи и у течају свога краткотрајнога живота није престајао стварати, изливајући свој јад у пјесмама. Ми говоримо у „пјесмама“ по томе, што, прво и прво, у њима је он достигао таку висину, као Бетовен у својој инструменталној музици, — а друго, што и у инструменталној музици Шуберт је велик својим пјесмама, мелодијама што се у њега непрекидно излијевају.

Ево шта је о Шуберту писао знаменити Шуман, сасвим фино карактеришући његов значај: „Пошље Бетовена, Шуберт је први. Ако је он оригиналнији у својим пјесмама него у инструменталним композицијама, то се ови пошљедњи ипак мање не цијене са њихове специјално-музичке стране. Он једнако влада звуцима за изражавање како најтањих преливања осјећаја и мисли, тако и разних животних положаја, сусрета и т. д. Како су разноврсне мисли и поступци човјечји, тако је разноврсна и музика Шубертова. Што види он очима, до чега дарне руком, све се у њега обраћа у музику; из камена, које он баца, излазе као у Девкалијона и Пирре, жива човјечанска бића. Он — први пошље Бетовена и, као смртни непријатељ филистарства, — појима музику у њезином истинском, вишем значењу“...

Сарадник

Пољска приповиједна књижевност

Први број *Зоре* од прошле године упознао је своје читаоце са једним чланком о великом руском писцу, Антону Чехову, од једнога дописника берлинскога листа *Litterarisches Echo*. Други један дописник тога листа, J. Flach из Кракова изнио је у кратком изводу преглед пољске приповиједне књижевности.

Почињући од Крашевског, за кога вели да је задобио публику, која је дотле читала само француску забавну књижевност, за пољски роман, — највише се задржава на највећем савременом пољском писцу романа, на Сенкијевићу, који је једини од пољских писаца стекао симпатије не само своје умне отаџбине, него и цијелог образованог свијета.

Прије двадесет и шест година Сенкијевић је отпочео свој књижевни рад са малим реалистичким новелама *Hania* и *Janko*

musikant и по дубини и свježини осјећања у њима одмах се видјело да ће Пољска некада у том новом писцу добити изврсног новелисту. Али наскоро за тим изненади он читалачки свијет историском трилогијом из 17. в. *Мачел и огњел, Потом, Господин Володовски*, која му је уздигла име над свом савременом белетристиком. Успјех овог историског циклуса био је врло велики, али писац није продужио у истом правцу. Недавна је опет изненадио читалачки свијет друштвеним романом *Без догле*, у коме је изнесен човјек раскошно обдарен од природе, али пропада због оскудице сваког вишег вјеровања. Овај тачно психолошки роман — сличан Буржеовом *Disciple*, и ако је сасвим самостално од њега постао — није постигао такав успјех као пређашња историска трилогија, али се име његовог не-

сретног јунака Плосцовског и данас употребљава као обиљежје те врсте људи. Ова је књига стекла много подражавалаца.

Жива тваралачка моћ пишчева тражила је све новије поље рада, и тако је роман *Quo vadis* необичном истинитошћу оживио Нероново вријеме и без сумње је најбољи од свих многобројних историских романа те врсте. Сад се појавио најновији Сенкијевићев роман у једном варшавском листу, којим се писац враћа своме првом историском циклусу. У томе се роману умјетнички и врло живо описују крваве борбе Пољака са Нијемцима из год. 1410.

Други један лист, руски МИРЪ БОЖИЈ донио је овај чланак о истом том пољском писцу:

Успјех романа г. Сенкијевића из епохе козачких борба са Пољацима, није могао остати без последица. Недавно је изашао роман *Пред буром* од оца и ћерке Старицких, који по величини размјера не уступа Сенкијевићевом великом роману *Огњел и Мачел*. Писци романа *Пред буром* ставили су себи у задатак да даду опширну слику Козака пред буном Хмељничкога. Ствар је у томе што г. г. Старицки хоће да превазиђу Сенкијевића. Пошљедњи је, као што је познато сувише тенденциозан у својим историским романима, нарочито у првом: *Огњел и Мачел*. Њему је сваки Пољак јунак и витез, а Козаци пијанице, разбојници, кукавице и глупаци, који и сами не знају шта хоће. Старицки су написали свој роман по истом рецепту, али са свим обрнуто: у њих је сваки Козак ритер, а сваки Пољак глупан, пијаница.

Но, на жалост г. г. Старицки немају потребног талента с којим би се упустили у борбу са великим пољским писцем. Они су мјесто историске слике дали низ невјешто компонованих сцена без везе, без центра радње, без јасног разумијевања времена и главних радних лица. Описи су блиједи, развучени без везе и љепоте, и у опште сав је роман досадан.

На крају крајева г. Сенкијевић излази из тога надметања, не само непобијеђен, него и са новим лаворикама. И поред све његове тенденције и мало и сувишног нападања на Козаке, њега спасава његов велики таленат, који недостаје његовим противницима, више смјелим него срећним.

Овако изражавање о великом пољском писцу од стране Руса и Нијемаца, завидно је у сваком погледу.

Даље Flach помиње још два чувена имена из савремене пољске литературе: Болеслава Пруса (псевдоним Александар Гловаки) и г-ђе Елизе Ожешко.

Болеслава Пруса често, али неоправдано упоређују са Сенкијевићем, јер су обоје врло различни. Код Сенкијевића преовлађује осјећање и фантазија, док је Прус хладнији и више расуђује. Његов хумор није прави пољски хумор, какав је у Сенкијевића, него више саркастичан и нагиње карикирању. Посматралачки дар у Пруса врло је тачан и оштар, али је композиција његових романа по некад развучена. Сенкијевић је најјачи у историјском жанру, а Прус у басни. Прусове су новеле и романи хумореске и карикатуре или расправљају какво друштвено питање. Тако у *Placowka* изнесена је борба пољских сељака са њемачким колонистима а у *Lalka* (Лутка) стављен је аристократском друштву на супрот уредан и радан трговачки сталеж. У *Emancypantki* једна храбра девојка, коју нико не разумије, води мучну борбу за опстанак. — Прусов најновији роман *Pharao* износи на необичан начин једну епизоду оне вјечне борбе између црквених и свјетских начела.

У исти ред са Сенкијевићем ставља Flach и г-ђу Елизу Ожешко. Она пише савремене друштвене романе и врло радо описује ниже литавско трговачко племство, у које је сама добро посвећена. Само њеном роману *Meir Egozowicz* замјера сувишно идеализирање.

Сенкијевић, Прус и г-ђа Ожешко три су најбоља заступника старије генерације пољских приповједача.

Двије су врсте романа у пољској књижевности највише обрађене: историски и друштвени; нарочито је много обрађена она прва врста. Већ је Крашевски мислио да сву пољску историју изнесе у низу романа, његову су жељу обновили Сенкијевић и Adam Kreczowski, који такође има и врло добрих друштвених романа. Врло продуктиван писац, Jeske Choinski, намјерава да изнесе у једном циклусу најглавније моменте из свјетске историје. Сад пише роман *Тијара и круна* из доба сукоба између Хенриха IV. и папе Гргура VII.

Што се тиче друштвеног романа, Flach је мишљења да Пољска не може дати какво исцрпно дјело, као што је роман те врсте *Sylvester von Geyer* од Омптеде, али су за то пољски писци изврсни у описивању свога народа, којим се најрадије и баве. Обично их све руководи тенденција да науче своје саплеменике већој штедњи и националној сталности. Некад такође посматрају сељака без икакве тенденције, само да изнесу његове личне особине и обичаје. У овоме највише има успјеха Maciejowski, писац малих сеоских прича. — Познато је да Јевреји играју велику улогу у пољском животу, нарочито по селима, гдје су се од неколико деценија утврдили као велепосједници, закупници и зеленаши. Њих је најбоље описао Klemens Junosza.

Од деведесете године појавио се низ нових, младих талената, који, и ако нису учинили какав преврат, ипак су унијели у пољску књижевност нове идеје. Сви су готово под утицајем туђинских писаца, а нарочито старијих руских: Достојевског, Толстоја и т. д., или новијих француских и норвешких, а кад кад и њемачких. Само је конзеквентан натурализам Золин остао без великог утицаја. У толико је од већег значаја утицај друга два француска писца: Мопасана, вјештака у приповијетци, и Бурже-а, чија је психолошка анализа у Пољака веома омиљена, нарочито последице Сенкијевићевог романа *Без догме*. И скандинавски писци J. P. Jakobsen и Hamsun нашли су шљедбенике и поштоваоце. Ка-

рактеристично је за ово доба многа обрада новела и мањих прича, којима су пуни њихови листови *Czas* (Вријеме) и *Życie* (Живот). Савремени писци врло ријетко пишу велике романи. Историски роман готово је занемарен, а савремени се живот описује реално. Док су се старији писци бавили највише описивањем виших кругова дотле млађи откривају језовите тајне сиромашних сељачких колиба и малих занатлиских вароши. Нестало је идеализма и оптимизма старије генерације и њихових друштвено-народносних тежња. Млађи су писци песимисте, и у своме реализму желе да се ослободе сваке тенденције. Расправљају међународне идеје радничког ослобођења, женског права, и т. д.

Млађих писаца ове врсте има много. Од знатнијих талената на првом мјесту може се споменути Jgnaz Dabrowski. Својом првином *Smierć* (Смрт), обратио је пажњу на себе, и ако се на њој опажа утицај Хамзунове *Глади*. Али је Дабровски преварио наде својих поштовалаца, јер његово друго дјело *Felka* (записник једне сироте преварене шваље), сувише детаљизира реалност. Мање конзеквентан натуралистички писац Niedźwieki, још је у прелазном стању. За тим је признат таленат Sirko-Sierozewski. Његове слике из Сибирије, чије само име буди у Пољака страшне и жалосне успомене, могу се поредити са чувеним сибирским скицама Adam-а Szymanskis-a.

Од млађе генерације највише се истиче таленат Владислава Рајмонта. Он је прије неколико година објавио низ малих новела и прича, које показују велики посматралачки дар, младалачку енергију и отвореност, јак реализам и љубав према драмским сценама. Нарочито осећа љубави према позоришту и бурном животу путујућих позоришних трупа. Њихов му је живот послужио као грађа за његов први повећи роман *Komedyantka*. Јанка, млада дјевојка, велике душевне самосталности, и природе која не трпи никакве стеге, па ни очеву власт, оставља ноћу

очеву кућу и придружује се једној путујућој позоришној групи. Подноси све горчине несталног комендијашког живота, али преварена у тежњи за слободом и љубављу, и сломљена тјелесно и душевно прибјегава најзад самоубиству. У другом свом роману *Fermenty* приповједач је спасава и води натраг у строгу очеву кућу. Тамо је проси један племенит али обичан човјек, који се Јанки не допада, и она се опет опире очевој вољи. Наново је заноси сјајност позорнице, али најзад попусти и удаје се за свога просиоца. Изврсна је у првом дијелу карактеристика Јанке, и вјешто изведена супротност између њене бујне, страсне природе и патријархалног, тврдоглавог деспотизма њенога оца. У другом дијелу при крају има по неких празнина и неконзеквентности у извађању. Од истог писца излази сад у једном пољском подлистку роман *Ziemia obiecana* (Обећана земља), из живота пољско-руске вароши Lodz-а, пољског Менчестра.

Одвојено од свих приповиједака, о којима је до сада било ријечи, стоје двије књиге, о којима се неко вријеме много писало по пољским листовима. Једна је *Aniol smierci* (Анђео смрти), роман Казимира Тетмајера, најдаровитијег од свих млађих лиричара: један вајар одбијен од своје заручнице не може никако ту љубав да заборави. А кад дознаје да се његова некадања заручница удала за неког богаташа, само за то да би могла продужити

своје пређашње љубавне односе са другима, то га разгњеви, и он се свети на свој начин. Слије мраморну стату-у, која је престављала његову невјерну Марију као бесрамну блудницу. Статуа је требала бити јавно изложена на Маријин дан вјенчања. Али у Романов атеље долази једна млада дјевојка, која сама умјетника љуби без наде, и хоће да осујети његову ниску освету. На њену молбу вајар једним ударцем чекића разлупа стату-у, али истог тренутка паде и сам мртав. Роман пати од сувише говорљивости јунакове, који готово бапски јадикује; и престављање друштвене средине прилично је натегнуто.

Док је *Анђео смрти* обратио пажњу читаоца због имена пишчева, дотле је друга књига литерарни *evénement* пошљедњег мјесеца, и ако њен писац дотле није био довољно познат. *Żywt i myśli Zygmunta Podfilipskiego* (Живот и мисли Жигмунда Подфилипскога), од Јосифа Вајсенхова не може се назвати роман, јер нема једноставно развијене радње. То су успомене из живота једнога човјека, који себе сматра за носиоца западне културе, и с омаловажавањем посматра пољску необразованост; даје своје кувару поуке за справљање разних сосова, и хоће свима да им понује својим естетичким предавањима. У самој ствари то је човјек без срца и душе, и без икаквог морала. Изврсна сатира пишчева продукат је fine ироније, која иначе није особина пољског народа.

Н. Г.

Жена

— Прибрао Ј. Л. —

Како често и како различито умије сваки пут жена уз стисак руке да каже ријечи пуне садржаја: *можда!*

P. Mantegazza.

Од стотине жена што падну, деведесет и девет их је прорачунало свој пад.

* * *

Између жениног *да* и *не*, не може се уметнути ни врх од игле.

Пословица.

Бог је двапут погријешио: кад је створио злато и кад је створио жену.

Индијска.

Како страшна дилема: свијет без жене — жена без свијета.

P. Mantegazza.

Невјерство прати жене као њихова сјенка. Оне варају чак и светитеље, кад им се моле.

Jókai.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Жене дају увијек више нег што обећају; људи чине обратно.

A. H.

Глупава жена је много гора нег глупав човјек — јер она више говори.

Daniel Dare.

Не куша свака жена од забрањеног воћа; ал свака је на кус радознала.

Dr. Harlequin.

Жене се *чине* љуте кад им се каже: ја вас љубим! А фактично су љуте кад им се то *не* каже.

A. Thom.

Кажи жени само једном да је лијепа, ђаво ће јој то сто пута поновити.

Франц. пословица.

Жене љубе из радозности, сујете, из подражавања, највише из дугог времена, — кадгод и из љубави.

H. Kanna.

Жена много лакше нађе човјека свога срца, нег срце свога човјека.

A. T.

Треба ли предузети какав важан корак у животу, *човјек* се пита: *шта ћу рећи? жена: шта ћу обући?*

Mme de Pnyisic.

Од *злата*, што га је природа метнула у срце женино, прави она — *лажне новце*.

* * *

Има дјевојака, којима једино још крила требају, да буду потпуне — гуске.

Hilarius.

Ми би и данас још били у рају, да Јехова није Еви *забрањено* јести са дрвета познавања добра и зла, него да јој је једноставно рекао: „То се не приличи!“

R. Falck.

Ако су жене кадшто и *искрене*, то се оне само *претварају*.

A. Teuffler.

Има двије врсте жена у свијету, таквих, које имају једно срце и те љубе једног, и такве, које немају ни једно срце, и те љубе њих стотину.

Eötvös.

У једно друштво паметних људи уђе једна лијепа жена и — лудница је готова.

H. Thom.

Од двадесет година пита дјевојка: *Каква је?* — Од тридесет: *Шта је?* — Од четрдесет: *Гдје је?*

H. Thom.

Љубиш ли жену, а да јој то не кажеш, то јој годи и ти си у њеним очима „опасан човјек.“ Траје ли пак то дуго, она се љути и назива те „магарцем.“

A. Lindner.

Жене су по рођењу јуристе; оне не говоре никад убједљивије, као кад нису у праву.

T. Konody.

Жене се играју са својом љепотом као дјеца са ножем; напошљетку се посијеку.

V. Hugo.

Отпор женин није увијек доказ њене врлине, него често доказ њеног — искуства.

* * *

Лијепа жена је рај за очи, пакао за душу а чистилиште за новчаник.

Fontenelle.

Дјевојачко пријатељство личи мјесечевој свјетлости, оно почиње да блиједи чим се појави сунце љубави.

F v. Schönthan.

Каже се да су жене радознале. У једном случају нису то. Никад не питају откуд човјеку новац, што га оне требају.

F. v. Strobach.

Живот женин може се на три дијела подијелити: оне сањају о љубави — оне љубе — оне сажалевају љубав.

A. H.

Њежне женске руке многу су рану залијечиле, али још више су рана задале.

Hilarius.

Питање, да ли жене поцрвене у помрчини, врло је тешко питање; то је бар тако питање, које се при свјетлости не да констатовати.

Lichtenberg.

Мужу би требала да је најскупља његова жена, на жалост су то често само њене хаљине!

L. H.

Жена престаје имати своју вољу, чим јој муж почне заповијелати оно, што она жели.

G. Engelsman.

Жене су све у стању. Оне су у стању чак и у своје мужеве се заљубити.

Jókai.

Женином срцу воде два пута: љубав и ласкање; први су: узане лествице, други: широке степенице.

F. Huemer.

Жена мрзи огледало кад јој јасно указује њене мане; зато жене и мрзе једна на другу.

A. Weis Vulka.

Људи обожавају оно што љубе, жене љубе оно што обожавају.

Saphir.

Људи управљају свијетом, а жене са својим људима.

B. Goltz.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Човјек ће између двије жене обично ону вољети, која то мање заслужује.

S. Wohl.

Љубавница је млијеко, невјеста масло, жена сир.

Börne.

Лијепа и вјерна жена тако је ријетка, као савршен пријевод каквог пјесничког дјела. Пријевод обично није лијеп ако је вјеран, а није вјеран ако је лијеп.

Saphir.

Жена која се игра, губи — чак и кад је у добитку.

J. Schnabel.

Под кајањем разумију жене: слатке у-спомене својих погрјешака, са болним са-жалењем, да их не могу наново отпочети.

de Beruard.

На вјерност пса може човјек рачунати до његове смрти, на вјерност жене до прве прилике.

Фран. пословица.

Код грофа Лава Н. Толстоја

— Николај Енгељхарт —

Руски часописи и дневни листови скоро сваке недјеље доносе разна саопштења, која се односе на живот, на књижевне радове и на погледе на свијет грофа Л. Н. Толстоја, који је пошљедњим својим романом *Васкрсењем* неоспорно и непромијењено стао у ред свјетскоисторијских важних и великих људи. Није нам могуће ни у изводу донијети све те вијести у овом листу, те се задовољавамо тим, што ћемо ево отпочети првом, која је у овај мах пред нама, обећавајући читаоцима да ћемо их од сада о овом савременом, веома занимљивом и поучном приједмету чешће обавјештавати.

Сарадник петроградског „Новог Времена“ Н. Енгељхарт, желио је прије неколико дана посјетити „великог писца земље руске“, и кад се обратио за препоруку једној личности, која је Толстоју блиска, би му одговорено, да посјетиоцима Толстојевим не треба препорука, јер је славни мислилац-пјесник свакоме без разлике приступачан. „Идите без сваког околишења“, рекоше Енгељхарту. „Но да бисте дали Лаву Николајевићу да се одмори послје обједа, немојте му одлазити прије 7½ (у вече)“.

Тако сам и учинио, — прича даље дописник.

... Најзад ево ме у дворници познате, свакому миле куће,* која је очевидно ван-

*) Овдје има на уму кућу у Москви, гдје Толстој, из обзира према потребама и жељама своје породице, проводи сваку зиму. Прев.

редно удобна и пространа. То је велика соба — типског, старо-господског, московског колорита. По степеницама се зачуше кораци и ево њега истог, Лава Николајевића, у халату, осредњег стаса, сијед и... чаробан. Ја не могу другом ријечју, обиљежити првог утиска.

Ниједан од портрета Лава Николајевића не даје како треба свој оригинал.

Портрети нам — ја говорим, дабогме, о старачким сликама Лава Николајевића — не саопштавају оно, што је најглавније — свијетао и моћан живот, који струји, који се разлијева са читаве његове личности. Исто тако не саопштавају нам они скривенијих дубљина — скоро најглавнијег дара, којим је обдарен овај изванредни човјек. А ако и саопштавају, то је ипак поглед на његовим сликама само сјетно суров и губи ону управо волшебну чаробност, која вас нагони, да му се исповиједите, да растворите пред њим срце и застарјеле његове болове. Свјетлост на лицу, пријатност, предусретљивост у манирима и говору, у ком нема ни сјенке каквог учитељства, нагнаше ме, да, тек што сам га угледао, кликнем за се: „Боже, та како је славан, како мио, како свијетао!“

Толстој је опет оздравио. Премда се, из јутра онога дана, кад сам га посјетио, није осјећао најбоље. Пред вече се, рече ми, свагда боље осјећа.

... Признати морам, да сам, занијет чаробном несравњеном појавом Лава Нико-

лајевића, доста рђаво вршио дужност интервјуера, а нисам се баш много ни спремао, да је тачно вршим. Не хтједох га питати о литератури и о његовом најновијем дјелу. Ја сам само слушао. Но и оно, што сам чуо, није ми могућно тачно саопштити, јер ми Толстој одмах на почетку разговора исприча, како је рђаво прошао са једним енглеским дописником:

— Ја му рекох, говораше ми Лав Николајевић, како сам се једно јутро, читајући новине, ухватио да толико симпатишем Бурима, да је та симпатија лијепо прелазила у жеље, да Енглезе још мало и још мало, али онако ваљано пролемају. А кореспонденат јави то својим Енглезима, од ријечи до ријечи, овако: „Лав Толстој симпатише побједама бурским и радује се поразима енглеским“. И у том облику прође та порука кроза све енглеске листове. Доиста, у таким приликама мора човјек сваку ријеч мјерити, као кад глумац први пут излази на позорницу.

Лав Николајевић говораше о народном животу, о тешкоћи разумјети његов смисао, о правцу, у коме тај живот тече... Сав говор Толстојев бјеше веома прост, јасан и дубок.

Оних дана посјетио је био Лав Николајевић представу *Чича-Вање* Антона Чехова. Он ставља ванредно високо технику тога комада, али налази да се и на том комаду, као и на већини сувремених, јасно види, како се техника развија на рачун унутрашњег смисла. Веома често техника сасвим убија унутрашњу садржину, тијело убија дух, форма — идеју. У *Чича-Вањи* налази Лав Николајевић некакав битни недостатак, дефицит у наравственом смислу комада. Затим је Лав Николајевић посјетио читања, приређена за народ. На једном се образована читатељка закаснила и гроф, начекавши се узалуд и доста дуго, оде.

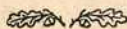
Док смо се ми разговарали, у собу уђе син Лава Николајевића, — који такођер пише — и неколико младих људи. Сви га опколисмо и стадосмо га пажљиво слушати.

Доцније сједосмо за сто и изнесоше нам чај, који је Толстој пио с медом. Он говораше о некаквој књизи, која је оних дана изашла била у Енглеској и сликала је страхоте фабричког живота у тој земљи. Рад не само да не бива лакши услијед успјеха технике, но, напротив, постаје још интензивнији, бржи, иште колосално напрезање живчане снаге. У фабричким центрима нећете наћи ни жбунића, ни чуперка траве, ниједног дрвцета — све је то прождерао дим и гар. Напругнути рад, чисто механичке природе, циједи и у исти мах квари нервну систему радникову. А радник, да би се одржао, приморан је, и у физичком и духовном погледу, притицати у помоћ чему било, оштром, љутом, пикантном. Нигдје се не троши толико лула, као у фабричким градовима. Па и забава је радникова кафешантанскога карактера... Лав Николајевић изјављиваше своје жаљење што је тако покварен и унакажен живот, који је човјеку дат на његово добро — који треба да га уздиже, а не понижава.

Оставивши нас на неко вријеме, Лав се Николајевић врати у својој класичној блузи. Лаким, брзим ходом, малко чисто погурен, шеташе се он по соби, и на свим његовим покретима, јасно се видјело толико младости, да ником од присутних ни на памет не падаше недавна тешка болест и године, које напомињу блиски крај...

У личности Лава Николајевића има, како се мени чини, тако много неописаног, нечега што се не може саопштити, да можда ни сама Толстојева вјештина не би била кадра то представити. Личност је Толстојева коментар његовим списима. И пошље вечери, коју проведох у његовој кући, ја јасно увидјех да се ничим не да замјенити лично општење са великим мислиоцем, а исто тако ни ријеч, која није умртвљена, није претворена у сухопарне књижне знаке (слова), но је саопштена непосредно из душе у душу, из ума у ум...

Ј. М.

Оцјене и прикази

Крајишкњње,

пјесме од Богдана-Крајишника (Милановића). Књига друга. Загреб, штампана Српске Штампарије 1899.

Да се наша лирика није при крају прошле године обогатила збиркама пјесама Милете Јакшића и Милорада Митровића, заиста јој г. Милановић са својом другом књигом не би ништа допринио, и она би просто била у оном истом стању, у коме бјеше и прије појаве *Крајишкњња*, с тим изузетком што би у свој каталог записала једну рђаву књигу више. Жао нам је што се морамо овако изражавати о младом Крајишнику, кога познајемо као одушељеног Србина и омладинца, али кад је већ пустио по други пут своје стихове у читалачки свијет, то јест пред критику, морамо се огрести свих обзира, нарочито локалних, који, да узгред напоменемо, често пута више шкоде него што користе.

Патос и реторски манир, којима су пјесме првог дијела често прожете, нису могле овим стиховима да даду живота истинске лирике. Пјесник, немогућ да створи својом снагом више од обичног свакидањег буржоаског одушељења при обради величанственог сижеа Отаџбина у својим пјесмама, изједначује се са обичним грађанином јакога заноса. Тај је случај са г. Милановићем. Од књиге пјесама, која тражи признање појезије од критике, тражи се — појезија. Ње нема. Родољубиви политички чланци ма и у стиховима не значе још појезију.

Љубавне пјесме без њежности, без моћи загријевања, без осјећаја индивидуалне љубави, нису пјесме. Нису појезија. Милановић и за то не да гаранције. Прави пјесник натури нам и свој најсубјективнији осјећај и у најмањој ситници овлада нама у толикој мјери, да и ми заједнички с њим то исто осјећамо. Он нас мора хипнотисати, приморати да осјећамо и бол и радост онога момента у коме је створио, из срца искинуо, дјело осјећаја. Овога не-

ма. Истргнути листови „Споменица,“ уздисаји љубавних почетника, стихови полетараца — није појезија.

Лијепа је мајска зора
Од истока кад заруди,
Лијепа је чарна гора
У прољеће, кад се буди.

Лијепо је шарно цвјеће,
Л'јепо небо плаве боје, —
Ал' су љепше и милије,
Дивна момо, очи твоје!...

Пјесме о природи:

Пахуљице шњезне убрзале летом,
Ко побожан народ у црквицу свету...
И досадно киша ромиња и сипи,
Цјелујући лице поникнутом цв'јету.

И тако даље.

Још мало о форми!

Кад би у овим стиховима било свега онога што се тражи а нема, ни онда не би могли потпуно задовољити, јер писац не располаже оним естетским особинама, које су услов умјетничког стварања.

Углађене фразе и бомбастика ријечи, чак ни ритмички стихови не значе појетски стил.

Са издањем Српске Штампарије потпуно смо задовољни.

Ур.

Стеван Сремац: Две приповетке
изишле су као девета свеска Мале Библиотеке.

Редакција ове сретне замисли, да по најмању цијену, у укусном облику, даде читалачкој публици слатке закуске са трпезе одличних и признатих писаца тако и радове млађе генерације, која својим пером све више стиче право на књижевно име — дала је овом књигом доказа да је вјерна свом истакнутом програму. Име Стевана Сремца у савременој књижевној гунгули још као да има најјаче силе да електрише колико публику отмијеног укуса толико и читаоце ширег обима. Хумор и

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

оригиналан начин приказивања личности, сам сиже његових радова, истински отисци занимљивих сцена а вјешто карикирање комичних ситуација, то су одличне особине омиљеног приповједача. У овој свесци су двије приче: *Максим*, једна троглава силуета из наших дана и *Ибиш-Ага* једна слика. *Максим* је подијељен на три чина: село и механа, дјеца, школа и изван села и школско предавање. Максим је минијатурни тип јунака: *Лимунације у селу*, сужен у најуже границе, али јасан, маркантан и управо умјетнички изражен. Тенденција је иста као и у *Лимунацији* а иронија одмјерена, смишљена па ипак снажна. Писац завршује своју силуету значајним пасусом: „Максима! Максима! Пре си се млатио само по цркви, а сад се млатиш и по школи!“

Ибиш-Ага је специјалитет књижевних цртица и слика којих је данас пуна лијепа књижевност. Као што је Сремац у *Ивковој слави* сачувао оригинални идиот нишких цинцара и типичне особе једнога Ивка и Калче, тако у Ибиш-Аги износи два сусједи из добрих старих времена. Падишах изгуби и Ниш. Поче сеоба, јер: „где се не суди по Корану тамо Мухамеданац радо не остаје. Неће европску правцу, неће да му брујање звона заглушује танки и јасни глас муезина, не трпи да му европски жагор нарушава оријенталски његов дремеж и тишину, неће да се из свог скровитог и дремљивог кутка пресели на тротоар — и он се листом сели, и уклања се једнако, а и сам не види краја томе уклањању.“ И Ибиш-Ага полази и оставља своје огњиште да под старост свије ново гњездо и кости своје остави међу својима. Растанак овај и племенитост Ибиш-Аге је управо тема ове слике. Лагано је распродао све, још кућа остаје, коју даје своме добром комшији по мању цијену него што му други нуде, даје му је да га се сјећа, чини поклоне, прашта се, он умире за ону груду земље на којој је одрастао — сели се. Како дирљивих момената. Колико вјештине и колико топлоте у овој деликатеси белетристике наше! — Ова мала и укусна књижица је ситан бисер, који се тако лијепо ниже у колекцији Мале Библиотеке. Чиста штампана и модеран уски слог дају и овој свесци љупку физиономију.

Ignotus.

Низ родно приморје

слике и утисци с Јадрана од Марка Цара. У Мостару, 1899. Издање и штампа Издав. Књиж. Пахер и Кисића.

Slovansky Přebled доноси у свом 4 бр. од Argusa овај приказ из српске књижевности: Од како је српска књижевност изгубила pjesника Љубу Ненадовића и путописца дра Милана Јовановића, Марко је Цар једини, који може српском читаоцу путописне црте успјешно да понуди. У вези са његовим другим списима пружа нам зато доказа књига која је пред нама. Живахним бојама и топлим лирским тоном обузима читаву душу читаочеву и води је у лијепе крајеве далматинског приморја. Читалац види јасно што Цар описује: дубоко, плаво јадранско море, с вијенцем цвјетних острва, Локрум кога писац назива острвом меланхолије, славни Дубровник, красну Боку, Херцег Нови, Спљет, Хвар, стару станицу венецијанске трговине с оријентом.. У описивању Цареву осјећа читалац љепоту оних крајева и чезне за њом — и стече ли писац једног путописа тај утисак код читаоца, онда он нема ништа даље да жели. Цар упозорује у својој књижици на одлике многих далматинских градова, које су веће него ли одлике ријечке Абације, овог умјетно створеног љетниковца бечке и пештанске господштине, која би Абацију хтјела учинити аустро-угарском Ницом. „Шта да рекнемо ми за наш Херцег Нови, за Оребић, Груж, шта за нашу Боку?“ пита писац и кличе: „Овамо дођите високородна господо и потрошите овдје у нашим Ницама половицу онога, шта сте у оне голе брежуљке метнули и одмах ћете заборавити на славу француског Côte d'Azur-а и ломбардијских језера, шта више и самога Боспора.“ Ми се потпуно слажемо са овим ријечима и препоручујемо далматинске обале и острва свима, који хоће да потраже јужњачко небо. Али се не слажемо с мишљењем Царевим о срећи људског живота, с његовом чежњом за нервозним животом великих градова, јер је ово пошљедица незадовољства с маловарошким животом. Нама више него овај пријекор малоградског живота импонује „блага филозофија“ хварског пустињака дра Г. Б., који на питање путопишчево, да он (др. Г. Б.) нема никаквих неостварених жеља, које му живот киње, одговори: „Имао бих, и те како; али баш за то, што су неостварене, или боље, неоствариве, ја их постепено бришем са животног актива. Вјерујте ми, господине, већина би се људи могла измирити са животом, јер су већина њих несрећни само због тога, што би хтјели да су много срећнији. Кад је човек душевно спокојан, прилично неодвисан, здрав; кад има своју потребу и неколико особа што га воле, он може бити задовољан. Остало је све ништа.“

Зар се госп. писцу не чини, да ће тако срећне људе наћи већином међу малим људима далеко од великоварошке вреве и буке?

Оволико летимично, пошто прочитасмо ову књигу, коју најтоплије препоручујемо.

L. T.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Кроника

* Добили смо на приказ *Српску Књигу*, њени продавци и читаоци у XIX веку, пред освитањем XX века разматрао и бележио *Стојан Новаковић*. Београд. Државна Штампарница Краљевине Србије 1900. Издање Српске Књижевне Задруге. Цијена 1.50 дин. О овој важној књизи још прије но што је изишла донијела је *Зора* опширнији приказ. Историја српске књиге нашла је у овом издању пуног израза. Материјал критички обрађен и сређен носи на себи обиљежје озбиљног рада и патриотске тенденције. Издање је солидно.

* У Биограду је почео да излази нов илустровани лист *Узданица* под уредништвом проф. А. Станојевића. Излази мјесечно на 2—3 табака. Цијена му је годишње 6 динара.

* Српска Штампарница у Загребу издала је једну врло интересантну књигу: *Занимљиве приче и белешке из живота знаменитих Срба*, скупио их *Др. Илија Огњановић*. Ово је збирка анегдота, што су биле до данас расуте по листовима и књигама о њима 56 знаменитих Срба, које згодно карактеришу колико прилике и дух извјесног времена, толико и темперамент и карактер појединих личности. *Др. Илија Огњановић* учинио је српској књизи једну лијепу услугу а Српска Штампарница у Загребу својим укуским издањем своју дужност, коју као да њих мало савјесно врше.

* Славни маестро *Пијетро Маскањи* компоновао је нову оперу: *Маске*. Премијера ће јој бити у Милану.

* *Никола Т. Ђурић* издас је врло укусно израђену књижицу за дјецу: *Слике из малог свијета*. Ове су приче, у везаном и невезаном слогу, изабране обазриво из енглеске дјечје књижевности, о којој се стручна критика енглеска врло похвално изразила.

* Мјесечник *Друштво*, што смо објавили да ће излазити у Биограду под уредништвом *Милорада Митровића* и *М. К. Драгутиновића*, као што јављају, за сада неће излазити.

* Обраћамо пажњу наших претплатника на позив претплате чувенога рускога илустрованог листа „*Ниве*“ у овом броју „*Зоре*“. За циглих 10 рубаља добива сваки читаву једну библиотеку на поклон, осим листа,

који је препун и слика и најљепших ствари, из пера најбољих савремених писаца руских. Доста је, да напоменемо, да је у овоме лусту први пут угледало свијета *Толстојево „Васкрсеније“*. Ми га свакоме најтоплије препоручујемо.

* *Пожар Théâtre Français*. Традиционална Молијерова кућа изгорјела је прошлог мјесеца. Губитак овог знаменитог монумента француске просвјете оплакује сав културни свијет. Као жртва приликом припреме за матинеју, кад се пожар појавио, пала је млада, симпатична а већ прослављена глумица, *Jane Henriot*, даровита ученица *Le Bargy*-јева. О њеној смрти пише пјесник *Catulle Mendès*: „Смрт — страшна смрт — овога сиротог дјетенцета, тако млађаног, тако љепушкастог, велика је жалост читавог Париза. Она бјеше тако слатка и осјетљива, сићушна Анријо, како је зваху, да се нашој тузи придружује изненађење што је употребљена читава, огромна катастрофа да уништи једно тако њежно створење... Ова грозна диспропорција задивљује и удвостручава, не зна се зашто, нашу тугу...“ Спровод јој бјеше величанствена поворка француске књижевне и умјетничке елите. Овом сагорјелом цвијегу бјеше двадесет прво прољеће.

* Матици Српској у Новом Саду стигле су за награду *Пјесме Јована Дучића*, бившег нашег уредника и одличног младог српског пјесника.

* *Драг. Т. Владисављевић* у Женеви објављује пријевод и издање *Капитала* од *Карла Маркса*. Дјело ће изнијети 16 штампаних табака а претплатна је цијена једна круна.

* У *Сплету* је умро бивши биљешник *др. Јаков Ђудина*, чију и причу доносимо у овом броју. Он је написао много мањих дјела и доста превађао из наше књижевности.

* *Пет. М. Никетић* дао је у штампу и у најкраћем времену изаћи ће: *Српска Историја у народним песмама*. Књига ће изнијети 5—6 штампаних табака на *финој сатинираној артији*, а украшена са преко 20 слика. Биће украшена и елегантним корицама. Цијена је књизи само 1 динар или круна. Доцнија цијена књизи биће скупља. Књигу издаје књижара *Велимира Валожина*, њој се треба и обраћати са поручбином.

* Примили смо на приказ расправицу Кузме Новића *Ženska ljepota*, као сеператан отисак Сарајевског Листа у 55 примјерака. Ово је једна омања расправа лаке фелтонске врсте, али јасна, приступачна лектира и за шири круг читалаца.

* *Бугарски Преглед*, у свескама за новембар и децембар (пр. год.) и јануар (о. г.) доноси у бугарском пријеводу а под натписом *Слике из српско-бугарског рата* од Бранислава Нушића: *На бојишту*, *Шинел*, *Петар Дабих* и *Под шатором* из његових *Капларских приповједака*. Преводилац је С. М. Попов. — Осим тога, у јануарској свесци, а у пријеводу Васиља Узунова доноси Змајеву пјесму *Мајчина туга за првијенцем*.

* Изашла је друга свеска *Нове Искре* са одабраним садржајем и прикладним илустрацијама. Нарочиту пажњу заслужују чланци што их нарочито за *Нову Искру* пише проф. В. Н. Корабљев под насловом: *Студије о руским писцима*. Овде је приказан *Гроф Алексеј Толстој*. Критика је у овој свесци заступљена једним одличним радом изврсног и озбиљног пера Ј. Скерлића. Ријеч је о баладама и романсама Милорада Ј. Митровића.

* Трећа свеска *Života*, што излази у Загребу под редакцијом хрватске књижевне и умјетничке елите, доноси сем лијепих чланака умјетничких прилога и пуну рубрику оцјена, приказа, биљезака и записа. У овом броју има симпатичан приказ Будисављевићевих *Биједних људи* и окраћа оцјена Матавуљеве свеске *Мале Библиотеке*.

* Као десета свеска *Мале Библиотеке* изаћи ће за који дан *Са јадранских обала* од познатог младог српског приповједача *Иве Титица*. У овој су збирци омање слике и приче даровитог Приморца, који је већ првим својим радовима знао да задобије колико књижевну критику, толико и читалачку публику. — Одмах за овом свеском донијеће *Мала Библиотека* хумористичне слике *Јована Протића* под насловом *Својске фотографије*. Критика, која се с похвалом изразила о првој свесци његова рада *Шарени Шљунци* зацијело ће и овој свесци уочити оне лијепе особине којима писац влада — Уредништво *Мале Библиотеке* саопћило нам је да јој је и познати хумориста *Бранислав Ђ. Нушић* уступио своје познате хумореске, којих ће бити неколико свезака. Писац завршује сређивање рукописа и чим стигне одмах ће се дати у штампу. Раскошни хумор писца *Листићи* и познате *Наше Архиве* и *Кикандонска посла* најизразитија је реклама за те свеске. *Мала Библиотека* стаје само 24 хелера свеска, а даје тако лијепих радова; зато и налази оног лијепог одзива читалачке публике.

* *Баштован* воћарски и вртарски лист са сликама, излази двапут мјесечно на 12 страна у облику „Невена“. Лист ће да буде прави воћарски лист ка-

ких имају Нијемци, те ће доносити у сваком броју 4—5 нових слика, за објашњење дотичног слога. *Баштован* стаје на годину 6 круна. Уређује га у Новом Саду Тока Михајловић, учитељ

* Књижара Савића и комп. издаје: *Трансвалски емигранти* роман и путопис Мајна Рајга. У овом дјелу се описује какав је живот Бура, одакле су и кад дошли у Африку, каква им је нова отаџбина, како су се борили са дивљим племенима и љутим џверовима, док су основали себи отаџбину. Књига ће бити велика око 19 штампаних табака и 17 великих лијепих слика.

* Изишло је: *Објављене*, спјевао Миливој Страхинић. Дво I, 8, 9 и 10 снопић. Ријека, штампарски и литографски завод Емидија Моховића накладника, 1899 год.

* У 4. броју о. г. „*Vienac*“ се страшно окомио на познатог књижевника чешког Јосифа Холечека, ради његове књиге „*Na Černou Horu*“, те без икаквих темељитих доказа тврди, да ће сваки „*iole naobražen čovjek, pročítav istom nekoliko stranica te Holečekove knjige, odmah vidjeti, da ima posla sa čovjekom fanatikom i neznačicom* и сумња „*da će Holečeku pasti na pamet u buduće trošiti novce na štampanje ovakovih ludorija*.“ Кад ово не би писао један озбиљни хрватски лист, било би смијешно. Холечек се броји међу највиђеније књижевнике чешке и први је „*Vienac*“, који се усуди, да га назове *незналицом*, а његове ствари *лудоријом*. Тако раде они, који не трпе, да им се истина у очи рекне и који би желели да им се одобрава и оно, што свјестан и поштен човјек треба да осуђује.

* Изашла је прва књига *Свет. Ђоровића: Записци из Касабе* у издању Савића и комп. у Биограду. Цијена 2 круне. У овој књизи која носи споредан наслов: *Стара Касаба* има 23 записа, слике, скице и шале, које јасно илуструју живот, филистерију, навике, — касабу. Свет. Ђоровић управо је изнио неколико фотографских слика књижевника аматера, који насмијаним очима пиљи у шарену касабу. Сам писац вели у предговору: „Ево ме са првом књигом Записака из Касабе, које назвах тако с тога, што и нису ништа друго него записци. Криво би ми било, кад би их и други узимали друкчије.“ Ђоровић је у напријед разоружао критику да не разматра ову работу са висине извјесне умјетничке технике. Ова књига има нечег сличног са путописима. Издање је чисто и ако слог претјерано развијен и начичкан неприкладним вињетама.

* Др. *Никола Ђорић*, послје десетгодишњег ђутања, јавља се са једним великим дјелом. Он је, као што *Звезда* јавља започео еп *Косово* од 20 пјевања а свако пјевање износи 6—700 стихова. Уредништво *Звезде* назива ово дјело по композицији најграндиознијим епским створом у српској књижевности. До сада су готова сасвим пет пјевања. Писац

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

је *Звезде* уступио ради угледа и обнове познанства са читаоцима: епизоду из другог пјевања, у којој се описује онај тренут кад „Цар Мурате на Косово паде.“

* У 15 броју *Звезде* почело је да излази јавно предавање Симе Матавуља *Уз лесојеђе* козерија, што је ове године држао као предавање на забави у Грађанској Касини.

* Прослављени писац *Cyrana de Bergerac* Ростан написао је нову драму *L. Aiglon* о којој су пуни париски часописи и дневна преса. О потпуно успјелој премијери овог новог комада критика заносним химнама и богатим комплиментима одукује се свом слављенику, пјеснику Ростану. Критика га проглашује најбољим садањим драмским писцем француским, те му прориче скорашњи фотељ међу Бесмртницима. — Сара Бернар у улози Орлића, војводе од Рајхштата, побрала је заслужене лаворике те вечери.

* Херберт Спенсер слави 15/27 априла о. г. свој осамдесетгодишњи рођен дан.

* Познати руски публициста Валентин Горлов, као што јавља *Бр. Коло*, позива руску Академију да сазове конгрес словенских литерата и публициста, који би се бавио питањем о свесловенском значају руског језика, о јединственом алфавиту, о васпостави сталне везе међу словенским писцима и о издавању једног словенског опћег листа.

* Изишло је друго издање *Детинства* што га је написао П. С. Срећковић а издала краљ. срп. књижара Мите Стајића. Књиге нисмо примили.

* *Nouvelle Revue*, као што се јавља у неким листовима, објелодањује се прави дневник покојног краљевића Рудолфа.

* Професор и књижевник Љуба Јовановић изабран је за редовног члана Српске Краљевске Академије Наука.

* Српска Књижевна Задруга откупила је и штампаче у свом деветом колу роман умрлог *Светолика Ранковића: Порушени идеали*.

* Када су лане у мају прославили у Русији стогодишњицу великога пјесника Александра Пушкина, установили су у царској Академији Наука и одјељењу за руски језик и књижевност нов одсек за лијепу књижевност. Овај одсек имаће шест редовних чланова, а почасним члановима биће број неограничен. Редовне чланове сада ће да бирају; а почасне већ су изабрали и за први мах почаствовали су ових девет пјесника и писаца: — *К. Р.* Под овим писменима крије се Константин Константиновић (Константин Романов), одличан пјесник. — *Гроф Лав Толстој*. — *Алексије Потјехин*, рођен у 1829 г. добар граматиц, писац многих романа и новела из рускога народнога живота. — *А. Кони*, сенатор, од-

личан правник, на гласу адвокат. — *Алексије Жемчужников*, рођен 1822 г. У почетку педесетих год. почео је да пише под именом Кузман Прутков сатиричне пјесме, које су касније много пута издаване, те их и данас многи читају. Жемчужников живи данас као пензионар у иностранству. — *Гроф А. Голенищев Кутузов*, лирски пјесник, подражатељ умрлима пјесницима Полонском и Аполону Мајкову. — *Владимир Соловјев*, син славнога историка, уважен философски писац. — *Владимир Короленко*, рођен у 1853 г. познат је српској публици, јер су наши часописи донијели у пријеводу неколико његових новела и скица. Сада у Петрограду уређује часопис Рускоје Богатство. — *Антоније Чехов*, најмлађи почасни академичар, рођен у 1860 г. Такође је познат нашој публици. Он је љекар, болује на плућима и због тога је од љетос у Криму. Плодан писац, који се од свију млађих писаца највише чита данас. — „Биограф. Новине.“

* Млади српски књижевник Милан Будисављевић постављен је за професора на препарандији у Сомбору. Честитамо!

* Примили смо VIII коло Српске Књижевне Задруге на приказ: *Домаћа писма* Доситеја Обрадовића, за штампу приредио Милутин К. Драгутиновић, св. I. — *Лирске пјесме* Симе Милутиновића Сарајлије, с предговором Андре Гавриловића. — *Приповетке Лазе К. Лазаревића*, свеска II, за штампу приредио Љубомир Јовановић. — *Слике из сеоскога живота*, написао Јанко М. Веселиновић, свеска II. — *Илкова слава*, приповетка Стевана Сремца. — *Исландски рибар*, роман Пјера Лотија, с француског превела Тилија Довијанићева. — *Воћке и воће*, написао Благоје Тодоровић. — Сва досадања кола књига могу се добити преко повјереника или непосредно од Управе Српске Књижевне Задруге, и то: I, II, III и IV по цијену од 7, V, VI, VII и VIII по цијену од 10, а сва кола заједно по цијену од 6 динара од кола.

* Управа Српске Књижевне Задруге одлучила је, да и у овој години издаје *Забавник*, у коме ће, као и до сада, бити пријеводи најодабранијих дјела из страних књижевности. Само ће у овој години *Забавник* излазити у мјесечним свескама, те ће претплатници добити дванаест свезака на годину.

* У руском Филогическом Вјстнику познати слависта М. Сперанци штампао је чланак о вриједном и рано преминулом раднику на науци др. Ђоки С. Борђевићу. Чланак је под натписом Памјати Г. С. Джорджевича.

* *Просвјетни Гласник* доноси ову вијест: Прошле године навршило се двадесет и пет година, како се јавио у књижевности прослављени пољски приповједач, и у нас већ врло познати *Хенрик Сенкијевић*. Пољаци су хтјели његову двадесетогодишњицу још прошле године врло свечано прославити, али се сам

слављеник тога одрекао, да би само што боље испала прослава стогодишњице до сада највећег пољскога пјесника Адама Мицкијевића. Али ће зато Пољаци свечано прославити двадесетпетогодишњицу Сенкијевића. Већ је образован и нарочити одбор, који ће водити старање о овој прослави. У одбору су готово сви виђенији Пољаци. Одбор је затражио од руске владе допуштење, и влада је одобрила, да се у народу може прикупити добровољнога прилога до 100.000 рубаља и да се то о прослави преда слављенику као народни дар.

* Уредништво „Караџића“, да би дало што већег маха и подстрека за рад на ономе, што је стављено у задатак „Караџићу“, расписало је стјечај за ове књижевне саставе: 1. Рад Вука Ст. Караџића на српској етнографији и фолклору и критична процјена тога рада; 2. Библиографија српско-хрватске етнографске и фолклористичне литературе.

* Српски књижевник и публициста Лаза Комагрић израдио је ново књижевно дјело *Једна угашена Звезда*, посвећено умрлом Милутину Гарашанину. Дјело ће изнијети 18 штампаних табака а издаће га краљевска српска дворска књижара Мите Стајића у Биограду. Цијена ће бити двије круне. Књига ће изићи до првог маја.

* Др. Станоје Станојевић професор српске гимназије у Цариграду изабран је за доцента на Великој Школи у Биограду. Честитамо младом српском учењаку.

Чишуља

† Архимандрит Нићифор Дучић, чији је педесетгодишњи јубилеј прошле године прослављен а у *Зори* нарочит чланак тој прослави посвећен, — умро је 21 фебруара у Биограду, гдје је у величанствен спровод предан хладном гробу. Наш велики земљак и одличан српски војсковођа и редовни члан Српске Академије рођен је 1832 године у Лугу код Требиња, свршио почетне школе у Манастиру Дукима, богословију у биоградском семинару, славен-

ску филологију на Великој Школи у Биограду, гдје му је професором био славни Ђура Даничић, за тим је отишао у Париз на Сорбону, гдје је провео два семестра, и слушао предавања чувеног Рамбоа. Замонашио се 1849, постао је 1863 године архимандритом на Цетињу. За вријеме херцеговачке буне био је један од усташких вођа те је уговарао са Омер Пашом 1861 о намјештању звона на Мостарској цркви. У више пута нуђено му је владичанство, али га он не хтједе примити. Године 1867 отишао је са Цетиња у Италију, а 1869 био је са биоградским митрополитом у Русији. Одликовао се за вријеме српско-турског рата 1876, кад је био заповједник трију српских батаљона својевољаца, те је у крвавом окршају код Јавора тешко рањен. А такође 1877 био је поново заповједник батаљона својевољаца. — Године 1882 путовао је у Свету Гору преко Цариграда. Био је, осим Српске Краљевске Академије, и члан Југословенске Академије у Загребу, Петроградске Академије Наука и вриједан и истрајан раденик на српској књизи.

Зора оплакује свог одличног земљака и вјерног сарадника. Лака му српска груди!

† Милан Стојшић. У Сомбору 16 фебруара преминуо је млади професор педагошких наука и посланик српског црквеног сабора у Карловцима. Радио је доста на педагошкој књижевности по српским листовима. Велика љубав ученика и ученица српске учитељске школе у Сомбору задржаће у дугој и симпатичној успомени Милана Стојшића. Лака ти земља честити Србине!

† Александар Ђурчић, свештеник у Опави (Банат) умро је у јеку младости после дуге и тешке болести. Покојник је радио под разним псеудонимима на српској лијепој књижевности и превађао са страних литература а нарочито са словеначког. Као засебно издање издао је од Јанка Креника *Рошњи и Врјанко* а 1895 покренуо је био лист *Бранич Православља* који је послје неколико бројева морао да престане. Идеална његова душа много је препатила у прози живота. Лака ти земља и трајан спомен у свом народу!

САДРЖАЈ: † Архимандрит Нићифор Дучић, од Уредништва. — Х. Х. *Српске књиге и српски издавачи.* — Пјесништво: Алекса Шантић: *На гуђој груди.* — Приповијетке: Милорад Ј. Митровић: *Појезија и проза*, сцена из живота (позоришни комад). — Пера С. Талетов: *Филантрон*, (Милораду Гавриловићу). — dr. Giacomo Sonn. Chiudina: *Руска освета*, цртица, превео Ш. Ј. Герун. — Franciska von Kapff-Essenther: *Зубобола у срцу*, превео Ђ. Поповић — Даничар. — Чланци: Лазар Перовић: *Манастирска звона*, из ратничких успомена Митрополита црногорског Митрофана. — В. Баскин: *Франц Шуберт*, превео Сарадник. — Н. Г. *Пољска приповиједна књижевност.* — Николај Енгељхарт: *Код грофа Лава Н. Толстоја*, превео Ј. М. — **Афоризми:** *Жена*, прибрао Ј. Протић. — **Оцјене и прикази:** *Крајишкине*, пјесме Богдана-Крајишника (Милановића), оцјенује Уредник. — *Стеван Срепац:* *Две приповетке* (девета свеска „Мале Библиотеке“), приказује Ignotus. — *Марко Цар:* „*Низ родно приморје*“, у „Slovansku Prehledu“, L. T. — **Кроника.**

Претплату *Зоре* прима њена Администрација, затим Издавачка Књижарница Пахер и Кисеља у Мостару, и сви већи поштереници. — Рукописи шаљу се Уредништву. — Поједина свеска стаје 80 хелера. — Прима трговачке и друге огласе, рачунајући од петитредка у једном ступцу и то: за једно оглашавање по 12 хелера, за три оглашавања по 8 хелера, а за више од три пута, као и за огласе на читавој страни, знатно јефтиније. За сваки пут оглашавања урачунава се 60 хелера билеговине.